

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Διοίκησης, Τεχνολογίας και Ποιότητας

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Απολαβές εργαζομένων πριν και μετά την οικονομική κρίση:
Η περίπτωση της Κύπρου**

Μάριος Γεωργίου

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:
Σοφία Ανδρέου**

Μάιος, 2020

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

**Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
Διοίκησης, Τεχνολογίας και Ποιότητας**

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Απολαβές εργαζομένων πριν και μετά την οικονομική κρίση:
Η περίπτωση της Κύπρου**

Μάριος Γεωργίου

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:
Σοφία Ανδρέου**

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στο πρόγραμμα Διοίκησης, Τεχνολογίας και Ποιότητας από τη Σχολή Οικονομικών επιστημών και Διοίκησης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου

Μάιος, 2020

Περίληψη

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να εξεταστεί το πώς επηρεάστηκαν οι απολαβές των εργαζομένων κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης στην περίπτωση της Κύπρου. Με την ανάλυση στοιχείων που αφορούν στο μέσο ισοδύναμο εισόδημα, στο ποσοστό κινδύνου φτώχειας, στο συντελεστή εισοδηματικής ανισότητας Gini και στο ποσοστό ανεργίας για την περίοδο 2007 – 2018, εντοπίστηκαν οι μεταβολές και οι διακυμάνσεις που συντελέστηκαν και έτυχαν ανάλυσης συγκριτικά με τον μέσο όρο της Ευρώπης των 27 και της Μάλτας. Παράλληλα, με την βοήθεια της διεθνούς και κυπριακής βιβλιογραφίας, εντοπίστηκαν οι μεταρρυθμίσεις και οι τάσεις που συντελέστηκαν στην αγορά εργασίας, τόσο στην Κύπρο, όσο και στην Ευρώπη και παραλληλίστηκαν με τα στοιχεία που εντοπίστηκαν ώστε να καταλήξουμε σε συγκεκριμένα συμπεράσματα. Διαπιστώθηκε ότι η Κύπρος παρά την βαθιά κρίση που πέρασε η οικονομία της κατάφερε με αργά βήματα να ανακάμψει αλλά, παρόλ' αυτά, οι μεταβολές που συντελέστηκαν είχαν αρνητικά αποτελέσματα στα εισοδήματα των Κυπρίων, κυρίως των ηλικιακών κατηγοριών 18-24 ετών, 25-49 ετών, με μια τάση διεύρυνσης της δυσχέρειας σε ότι αφορά τις γυναίκες. Ως αποτέλεσμα η ανισότητα φαίνεται να έχει διευρυνθεί και παρά την βελτίωση των δεικτών τα τελευταία χρόνια, να μην έχουν συντελεστεί σημαντικές διαθρωτικές αλλαγές στην αγορά εργασίας ώστε να θωρακιστούν τα εισοδήματα των εργαζομένων. Εντοπίζεται επίσης, ότι η απουσία σημαντικών μεταρρυθμίσεων και ευρείας κάλυψης της αγοράς εργασίας με συλλογικές συμβάσεις περιόρισε την διαπραγματευτική ισχύ των εργαζομένων, με αποτέλεσμα την μείωση των εισοδημάτων τους. Παρατηρείται ότι οι μεταρρυθμίσεις που έγιναν δεν κάλυψαν τους περισσότερους από τους εργαζόμενους και δεν υποβοήθησαν στην ανάπτυξη των εισοδημάτων, αλλά στη σταθεροποίηση τους. Διαπιστώνεται ότι η Κύπρος χρειάζεται μεταρρυθμίσεις που να βελτιώνουν τους δείκτες φτώχειας και ανισότητας, ώστε να θωρακιστεί έναντι μιας νέας επερχόμενης κρίσης, τόσο η αγορά εργασίας, όσο και η οικονομία.

Στο τέλος της μελέτης προτείνονται μεταρρυθμίσεις και αλλαγές στο υφιστάμενο σύστημα, που θα μπορούσαν να διαδραματίσουν καίριο ρόλο στην στήριξη των εισοδημάτων των εργαζομένων στην Κύπρο.

Abstract

This study's purpose is to examine how workers' income was affected during the previous economic crisis in Cyprus. The analysis of data concerning the median equivalent income, the risk of poverty rate, the Gini index of income inequality and the rate of unemployment during the period of 2007-2018, shows the changes and fluctuations that occurred. These results are being compared with the respective data recorded in the case of EU27 and Malta, in order to identify how Cyprus performed in comparison with the European average and with a country that runs a similar economic model. At the same time, reforms and trends that prevailed in the labor market in Cyprus and in Europe, were tracked through Cypriot and international academic references and have been linked to relative data in order to reach to conclusions. It is shown that Cyprus, despite the deep economic crisis it went through, has managed to recover in small steps however; the changes that happened had a negative effect on the income of workers in Cyprus, especially those in the age groups of 18-24 and 25-49. An additional negative trend is recognized in the case of women. As a result, inequality has widened and despite the improvement of Cyprus' performance with relative indexes during the past years, there have not been important structural changes in the labor market in order to shield workers' income. The absence of important reforms and wide labor market coverage by collective agreements has reduced the workers' bargaining power, which also had a negative impact on workers' income. The study shows that the reforms which eventually went through did not cover most of the labor market and did not help towards the development of workers' income but rather, towards its stabilization. It is recognized that Cyprus is in need of reforms that will help towards the improvement of poverty and inequality indexes, in order that the labor market and the economy in general, will be protected against a new upcoming economic crisis. As a conclusion, the study proceeds to make suggestions about reforms and changes in the existing system that could have a major impact in the support of workers' income in Cyprus.

Ευχαριστίες

Ιδιαίτερες ευχαριστίες στην σύζυγο μου Μαρία και στα δυο μου παιδιά Χρίστο και Δήμητρα.

Επίσης, στην επιβλέπουσα καθηγήτρια Δρ. Σοφία Ανδρέου για τον πολύτιμο χρόνο που διέθεσε και τις συμβουλές της, που συνέβαλαν στην ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής διατριβής.

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή	1
2. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση.....	6
3. Εμπειρική μελέτη.....	18
3.1 Μέσο ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα	18
3.2 Σύγκριση Ποσοστών Κινδύνου Φτώχειας Κύπρου	20
3.3 Συντελεστής Εισοδηματικής Ανισότητας <i>Gini</i>	29
3.4 Σύγκριση με διεθνή βιβλιογραφία	30
4. Συμπεράσματα και Προτάσεις Πολιτικής	33
5. Παράρτημα	38
Βιβλιογραφία.....	42

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

1. Εισαγωγή

Η Κύπρος κατά την περίοδο που εξετάζουμε στην μελέτη, 2007-2018, πέρασε αναντίλεκτα ίσως την μεγαλύτερη οικονομική κρίση μετά το 1974 και την απόλυτη καταστροφή που προκάλεσε η τουρκική εισβολή.

Ήταν βέβαια, μπορεί να πει κανείς, η συνέχεια της αποκαλούμενης «Μεγάλης Οικονομικής Κρίσης» του 2008, η οποία ξεκίνησε με την κατάρρευση της Lehman Brothers και παρέσυρε εκτός απ' την οικονομία των Η.Π.Α. μαζί τις οικονομίες όπως της Ιρλανδίας, της Ισλανδίας και άλλων χωρών. Η διεύρυνση της κρίσης στην Κύπρο εκτυλίχθηκε το 2013 εξαιτίας της κατάρρευσης του τρομερά διογκωμένου σε σχέση με την συνεισφορά του στο ΑΕΠ τραπεζικού συστήματος. Αν και πολύ νωρίτερα φαινόταν οι αρνητικοί αριθμοί, οι ανισορροπίες του συστήματος εμφανίστηκαν εντονότερα το 2012 με την τότε κυβέρνηση να προβαίνει σε γενναιόδωρη οικονομική στήριξη της Λαϊκής Τράπεζας της μιας από τις δύο μεγαλύτερες τράπεζες της χώρας, σημείο κατά το οποίο φαίνεται να αρχίζει τελεσίδικα η αντίστροφη μέτρηση για την κυπριακή οικονομία.

Η αίτηση ένταξης της Κύπρου στο μηχανισμό στήριξης των θεσμών της Ευρωπαϊκής Ένωσης γίνεται τον Ιούνιο του 2012 και τον Μάρτιο του 2013 οριστικοποιείται η πρώτη συμφωνία με την «Τρόικα» η οποία απαρτίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Μια συμφωνία διάσωσης η οποία διασώζει το τραπεζικό σύστημα της Κύπρου συγχωνεύοντας τις δύο μεγαλύτερες τράπεζες, με την απορρόφηση της Λαϊκής Τράπεζας από την Τράπεζα Κύπρου, ενώ υλοποιείται το περιβόητο «κούρεμα» των καταθέσεων των καταθετών της Λαϊκής Τράπεζας. Η οικονομία συρρικνώνεται ενώ συνάμα, η συμφωνία εκτοξεύει το δημόσιο χρέος της κυπριακής Δημοκρατίας η οποία υποχρεώνεται σε μεταρρυθμίσεις οι οποίες επηρέασαν την εξέλιξη των απολαβών των εργαζομένων στην Κύπρο.

Οι σημαντικά υψηλοί δείκτες ανεργίας για τα κυπριακά δεδομένα, καθώς και η ανικανότητα της αγοράς εργασίας, ιδιαίτερα κατά τα πρώτα χρόνια της κρίσης να ανακάμψει, είναι εξαιρετικής σημασίας και χρήζουν εξέτασης. Επίσης, η περίοδος αυτή είναι ιδανική ώστε να εξεταστούν σχετικές μεταρρυθμίσεις οι οποίες προωθήθηκαν και που η κάθε μια κουβαλά μαζί της το δικό της δίκτυο αντιπαραθέσεων μεταξύ των ερευνητών, σχετικά με το αν ωφελούν ή όχι στην βελτιστοποίηση της κατάστασης στην αγορά εργασίας.

Η μελέτη αυτή, παρουσιάζοντας εμπειρικά στοιχεία επιχειρεί να αποκρυσταλλώσει συγκεκριμένες πτυχές της αγοράς εργασίας, οι οποίες έχουν να κάνουν με τα εισοδήματα των εργαζομένων στην Κύπρο και τον τρόπο επηρεασμού τους κατά την περίοδο 2007-2018 που εξετάζουμε, ενώ συνάμα εντοπίζει τις εισοδηματικές ανισότητες που παρουσιάζονται στην αγορά εργασίας. Αναφορά γίνεται σε συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες στις οποίες παρουσιάζονται αυτές οι εισοδηματικές ανισότητες κι εντοπίζονται συγκεκριμένες μορφές εργασίας, οι οποίες αναπτύχθηκαν και επιβάρυναν περαιτέρω αυτές τις ηλικιακές ομάδες. Κατ' ανάλογο τρόπο εξετάζεται και το πώς επηρεάστηκαν ξεχωριστά τα δυο φύλα κατά την περίοδο αυτή. Δηλαδή, κατά πόσο τα εισοδήματα ανδρών και γυναικών αναλόγως της ηλικιακής τους ομάδας επηρεάστηκαν κατά την συγκεκριμένη περίοδο και το ποιες ήταν οι αιτίες επηρεασμού. Επίσης, βλέποντας αυτά τα εμπειρικά στοιχεία συγκριτικά με τον μέσο όρο των 27 χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρακολουθούμε αν η γενική τάση στην περίπτωση μας επιβεβαιώνεται, καθώς και το που βρισκόταν και που βρίσκεται σήμερα η χώρα σε σχέση με τον μέσο όρο της Ευρώπης, μετά τις μεταρρυθμίσεις και τις αλλαγές στην αγορά εργασίας. Παράλληλα, συγκρίνουμε τα στοιχεία και με την Μάλτα μια άλλη νησιώτικη χώρα της Νότιας Ευρώπης όπως και η Κύπρος, με ότι αυτό συνεπάγεται, που διατηρεί επίσης πανομοιότυπο οικονομικό μοντέλο και μικρό πληθυσμό όπως και η Κύπρος. Μια χώρα όμως, που δεν χρειάστηκε την βοήθεια του μηχανισμού στήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ακολούθησε μια πολύ διαφορετική οικονομική πορεία και της οποίας η αγορά εργασίας είχε μια διαφορετική εξέλιξη σε σχέση με την Κύπρο κατά την συγκεκριμένη περίοδο. Παρουσιάζουμε συγκριτικά τις μεταβολές στα εισοδηματικά στοιχεία των εργαζομένων των δύο χωρών και διασαφηνίζουμε την παράλληλη πορεία που ακολουθούν εξαιτίας των δύο διαφορετικών συνθηκών που παρουσίαζαν οι οικονομίες τους.

Για υλοποίηση των πιο πάνω σκοπών έχει μελετηθεί και παρουσιάζεται εκτενώς, η επιστημονική αρθρογραφία σχετικά με τις σημαντικότερες μεταβολές και τις μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας, τόσο στην Ευρώπη, όσο και στην Κύπρο. Παρουσιάζονται οι συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις και σκιαγραφείται η πορεία τους στην Κυπριακή οικονομία. Παρουσιάζονται οι επιστημονικές πτυχές με τρόπο που να ξεκαθαρίζονται οι αλλαγές που επιφέρει καθεμιά από τις μεταρρυθμίσεις ή και οι μεταβολές στα εργασιακά.

Επίσης, αναλύονται συγκεκριμένοι δείκτες οι οποίοι παρέχουν την ευκαιρία, μέσω εμπειρικών δεδομένων να εντοπιστούν οι μεταβολές και στην συνέχεια να τύχουν αξιολόγησης και παρουσίασης σε νέους πίνακες . Η συνέχεια περιλαμβάνει σχολιασμό των δεδομένων που παρουσιάζονται στους πίνακες, ετήσια σύγκριση αναλόγως των δημογραφικών στοιχείων, αλλά και σε σχέση με τον μέσο όρο αντίστοιχων δεδομένων της Ευρώπης των 27 και της Μάλτας. Για τον πιο πάνω σκοπό χρησιμοποιείται ο συντελεστής Gini εξετάζοντας τις περιόδους 2007-20018 και παρουσιάζοντας τις σε πίνακα τόσο για την Κύπρο και την Μάλτα, όσο και για την Ευρώπη των 27. Ο συντελεστής Gini είναι ο πιο γνωστός και διαδεδομένος συντελεστής ο οποίος χρησιμοποιείται για τη μέτρηση της εισοδηματικής ανισότητας. Μέσω αυτού του δείκτη, επιτυγχάνεται ο εντοπισμός των αλλαγών που προκλήθηκαν λόγω της κρίσης, καθώς και των ειδικών συνθηκών που επικράτησαν σε ότι αφορά εισοδηματικά ζητήματα.

Παράλληλα, χρησιμοποιείται ο δείκτης Μέσου Ισοδύναμου Διαθέσιμου Εισοδήματος ανά νοικοκυριό, ο οποίος αφορά στο μέσο εισόδημα που διαθέτει το κάθε νοικοκυριό λαμβάνοντας υπόψη τη συγκατοίκηση και την ηλικία, σε σχέση με το κόστος ζωής. Γίνεται ανάλυση και σύγκριση του Μέσου Ισοδύναμου Διαθέσιμου Εισοδήματος ανά νοικοκυριό, κατά την περίοδο 2007 - 2018 στην Κύπρο, στη Μάλτα αλλά και στην Ευρώπη των 27. Με αυτό τον τρόπο εντοπίζονται οι διακυμάνσεις στις μεταβολές των εισοδημάτων στα τρία αυτά μέρη κατά τρόπο που οδηγεί σε συμπεράσματα, σε σχέση με τις αιτίες αυτών των μεταβολών κατά την περίοδο της κρίσης, όπου εντοπίζονται και οι μεγαλύτερες μεταβολές.

Για την καταγραφή και εντοπισμό των ανισοτήτων και των προβλημάτων που προέκυψαν από την οικονομική κρίση στην Κύπρο, χρησιμοποιείται ο δείκτης του Ποσοστού Κινδύνου Φτώχειας που παρέχει το ποσοστό των ατόμων που εργάζονται και διαθέτουν καθαρό ισοδύναμο εισόδημα κάτω από το καθορισμένο όριο της

φτώχειας, το οποίο ορίζεται στο 60% του εθνικού μέσου, αφαιρώντας τις κοινωνικές μεταβιβάσεις. Παρατίθεται συγκριτικά ο μέσος όρος του Ποσοστού Κινδύνου Φτώχειας, στις ηλικιακές ομάδες 18-24 ετών και 25 – 49 ετών, τόσο στην Ευρώπη των 27 χωρών όσο και στην Μάλτα και στην Κύπρο για την περίοδο 2007-2018, με σκοπό να αποσαφηνιστούν συγκεκριμένες μεταβολές και να εξεταστούν συγκριτικά μεταξύ των δύο ηλικιακών ομάδων, αλλά και σε αντιπαράβολή με τα άλλα μέρη. Για τους σκοπούς της μελέτης ετοιμάστηκαν πίνακες όπου καταγράφεται το Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας ξεχωριστά για κάθε φύλο για την ηλικιακή ομάδα 18–24 ετών, καθώς και για την ηλικία 25–49 ετών. Για τις δύο περιπτώσεις, γίνεται παρουσίαση των δεδομένων σε πίνακες συγκριτικά με την Κύπρο, την Ευρώπη των 27 χωρών και την Μάλτα. Με τον τρόπο αυτό καλύπτονται στοχευμένα τα δημογραφικά στοιχεία σε σχέση με τις διακυμάνσεις στο Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας των εργαζομένων, με έμφαση στις διαφορές των δύο φύλων και στις δύο ηλικιακές ομάδες που επηρεάζονται περισσότερο από την αγορά εργασίας.

Τα βασικά πορίσματα που προκύπτουν, είναι η διεύρυνση των ανισοτήτων στην Κύπρο κατά την χρονική περίοδο 2013 – 2016, τόσο όσον αφορά στον συντελεστή εισοδηματικής ανισότητας Gini, όσο και στο ποσοστό κινδύνου φτώχειας. Ταυτόχρονα, ακόμα και την περίοδο 2016 – 2018, σε περίοδο σχετικής ανάκαμψης, τα ποσοστά κινδύνου φτώχειας φαίνεται να παραμένουν σταθερά πάνω από το 10% και δεν δείχνουν να επανέρχονται στα επίπεδα του 2007 - 2008. Ο δείκτης Gini βελτιώνεται και φτάνει λίγο πιο κάτω από τα ποσοστά του 2007, χωρίς αυτό να καταδεικνύει απαραίτητα βελτίωση, εφόσον η διαφορά εμπίπτει στο πλαίσιο του στατιστικού λάθους. Όσον αφορά στο μέσο ισοδύναμο εισόδημα των νοικοκυριών, φαίνεται να ακολουθείται μια σχεδόν παράλληλη πορεία με το ποσοστό κινδύνου φτώχειας με το ποσό να μην επανέρχεται σε καμιά περίπτωση στο επίπεδο του 2012.

Συμπερασματικά, γίνεται αντιληπτή η αδυναμία του κυπριακού κράτους και των θεσμών, να δράσουν με ταχύτητα και να διαφυλάξουν τις απαραίτητες ισορροπίες σε ότι αφορά τις ανισότητες στα εισοδήματα των εργαζομένων στην Κύπρο. Η αργοπορία στη θέσπιση του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ) και ο χρόνος που μεσολάβησε μέχρι τη θεσμοθέτηση της ρύθμισης διεύρυνε τις ανισότητες, ενώ το συγκεκριμένο εργαλείο απέτυχε στο να καλύψει τις νεαρότερες ηλικίες. Οι εν λόγω συνθήκες έδωσαν την ευκαιρία στην αγορά εργασίας για ανάπτυξη θέσεων εργασίας χαμηλού εισοδήματος και ευέλικτων μορφών εργασίας οι οποίες, αν και μεσοπρόθεσμα

τόνωσαν την αγορά εργασίας, μακροπρόθεσμα συνέτειναν στην ανάπτυξη της εισοδηματικής ανισότητας διατηρώντας σε δυσμενή θέση έναντι των εργοδοτών τους, εργαζομένους οι οποίοι εργάζονταν σε τέτοιου είδους μορφές εργασίας, όπως καταδεικνύουν και τα στατιστικά δεδομένα των ποσοστών κινδύνου φτώχειας στην Κύπρο. Πολύ σημαντικό ζήτημα αποτελεί το ότι δεν υπάρχει μέχρι σήμερα στην Κύπρο νομικά θεσμοθετημένος εθνικός κατώτατος μισθός, κάτι που όπως αποδεικνύεται, αποτελεί παράγοντα ο οποίος συμβάλλει σημαντικά στην διατήρηση και περαιτέρω ανάπτυξη των ανισοτήτων, ιδιαίτερα σε ότι αφορά τους νέους και τις γυναίκες, κατηγορίες οι οποίες εξετάζονται πιο συγκεκριμένα στη μελέτη. Ο εθνικός κατώτατος μισθός κρίνεται ως μια σημαντική μεταρρύθμιση, δεδομένου ότι εάν εξαιρεθεί το σύνολο του δημόσιου τομέα, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις δεν μπορούν να καλύψουν με συλλογικές συμβάσεις την πλειοψηφία του ιδιωτικού τομέα, με αποτέλεσμα να καταγράφονται ιδιαίτερες συνθήκες εργασίας.

Το επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζει την βιβλιογραφική ανασκόπηση, ενώ στο Κεφάλαιο 3 γίνεται εμπειρική ανάλυση σε συνδυασμό με την παρουσίαση των στοιχείων σε πίνακες και τη σύγκριση πορισμάτων με τη διεθνή βιβλιογραφία. Στη συνέχεια, στο Κεφάλαιο 4 παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και οι προτάσεις πολιτικής και τέλος, γίνεται καταγραφή της βιβλιογραφίας με τις πηγές των επιστημονικών άρθρων και βιβλίων.

Κεφάλαιο 2

Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

2. Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Η επίδραση της μεγάλης κρίσης που πέρασε και περνά ως ένα σημείο τόσο η κυπριακή οικονομία, όσο και η παγκόσμια οικονομία, αποτέλεσαν μια ευκαιρία, αλλά και το επιστεγάσμα τεράστιων μετατροπών και μεταρρυθμίσεων με άμεση επίδραση στις απολαβές των εργαζομένων. Οι συνθήκες οδήγησαν κράτη και θεσμούς να αναθεωρήσουν στρατηγικές και πολιτικές ώστε να ελιχθούν με τρόπους ριζοσπαστικούς αποσκοπώντας στη διασφάλιση κυρίως, της αποτροπής της αύξησης της ανεργίας και συνάμα, της διατήρησης των υφιστάμενων θέσεων εργασίας, με αποφάσεις που είχαν άμεση επίπτωση στην διεύρυνση της εισοδηματικής ανισότητας και κατ' επέκταση, της κοινωνικής ανισότητας.

Η ανισότητα αποτυπώνεται από διάφορους φορείς όπως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, όσο και από θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως παράγοντας μείωσης της ανάπτυξης που προκαλεί κοινωνική και πολιτική αστάθεια. Στην ετήσια έκθεση του Παγκόσμιου Φόρουμ Οικονομίας του 2017, αναφέρεται συγκεκριμένα ότι «το διευρυμένο χάσμα μεταξύ πλουσίων και φτωχών αποτελεί τον μεγαλύτερο κίνδυνο όπου αντιμετωπίζει σήμερα η ανθρωπότητα» (Atkinson B. A., 2015). Στην Ευρώπη, η οποία παρά την αύξηση των ανισοτήτων περνά μια πιο ήπια σε ρυθμούς αύξηση της ανισότητας, το 10% των υψηλά αμειβόμενων κατέχει το 37% του εθνικού εισοδήματος (Alvaredo F., Chancel L., Piketty T., Saez E., Zucman G., 2018). Όπως καταγράφεται από τους D. Ostry, P. Loungani, D. Furceri (2016), υπάρχουν σήμερα επαρκή εμπειρικά δεδομένα τα οποία δείχνουν ότι η διεύρυνση των ανισοτήτων περιορίζει το επίπεδο της ανάπτυξης όσο και την βιωσιμότητα της, ενώ παρουσιάζονται φόβοι ότι ευνοεί την πολιτική και οικονομική αστάθεια, η οποία δεν υποβοηθά στην κοινωνική συναίνεση που χρειάζεται ώστε να εφαρμοστούν οι μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται για αντιμετώπιση των οικονομικών κρίσεων (Ostry D., Loungani P., Furceri D., 2016). Την άποψη του Παγκόσμιου Φόρουμ Οικονομίας, φαίνεται ξεκάθαρα να ενστερνίζεται και το Δ.Ν.Τ., αφού σε ομιλία της η Christine Lagarde αναφέρει ότι από τις έρευνες του

Δ.Ν.Τ. συνάγεται ότι η άμβλυση της ανισότητας συνδέεται με μεγαλύτερη μακροοικονομική σταθερότητα και πιο βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη (Atkinson B. A., 2015). Σε σχέση με τον περασμένο αιώνα, όπου σε κάποια περίοδο οι ανισότητες είχαν μειωθεί απότομα, παρατηρείται στην Ευρώπη μια σταδιακή διεύρυνση των ανισοτήτων. Αλλά, αυτή η μείωση των ανισοτήτων του περασμένου αιώνα δεν αποτελεί μέτρο σύγκρισης, ούτε ήταν το αποτέλεσμα μιας βαθμιαίας συναινετικής διαδικασίας που να αποτελεί παράδειγμα για τα σημερινά δεδομένα. Η μείωση αυτή των ανισοτήτων, αν πάρουμε ως παράδειγμα την Γαλλία, αποτελούσε προϊόν χαοτικών των δύο Παγκόσμιων Πολέμων και των πολιτικών και οικονομικών κλονισμών που ακολούθησαν αυτούς και δεν ήταν το αποτέλεσμα ειρηνικών δημοκρατικών ή οικονομικών ορθολογισμών. (Piketty T., 2014).

Στην Κύπρο, μετά από μια δεκαετία με ταχείς ρυθμούς ανάπτυξης και χαμηλά ποσοστά ανεργίας, το 2009 παρουσιάζονται τα πρώτα σημάδια της κρίσης, αλλά η μεγάλη εμβάθυνση της κρίσης και ύφεση της οικονομίας, παρουσιάζεται το 2013 με την συρρίκνωση του ΑΕΠ κατά 5,9% και επιπλέον κατά 2,5% το 2014 ενώ, το ποσοστό ανεργίας από το χαμηλότερο επίπεδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2008, φτάνει το 2014 στο τρίτο ψηλότερο σημείο στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Κουτσάμπελας Χ., 2016). Γεγονός σύμφωνα με τους C. Vacas-Soriano και E. Fernández - Macías (2017), είναι ότι τα υψηλά ποσοστά ανεργίας αποτέλεσαν την μια από τις κύριες, αν όχι την κύρια αιτία αύξησης των εισοδηματικών ανισοτήτων στην Ευρώπη (Vacas – Soriano C., Fernández – Macías E., 2017).

Το τί προηγήθηκε του 2014 και της απότομης αύξησης της ανεργίας είναι ευρέως γνωστό και αποτελεί σημείο αναφοράς για την Ευρωπαϊκή Ένωση ευρύτερα. Τον Ιούνιο του 2012, σύμφωνα με δημοσίευμα της οικονομικής ιστοσελίδας Stockwatch, η Κύπρος υπέβαλε αίτηση στο μηχανισμό στήριξης ενώ, το 2013 τον Μάρτιο, επίσης σύμφωνα με την Stockwatch (2013), η Κύπρος μπαίνει σε μνημόνιο έχοντας ψηλά στην ατζέντα μέτρα όπως ιδιωτικοποιήσεις, μεταρρύθμιση του δημόσιου τομέα και κούρεμα καταθέσεων των πελατών της Λαϊκής Τράπεζας. Επέρχεται η κατάρρευση της Λαϊκής Τράπεζας την οποία απορροφά η Τράπεζα Κύπρου, δύο τράπεζες που μέχρι πρότινος αποτελούσαν τους δύο κολοσσούς του τραπεζικού συστήματος της χώρας.

Σε αυτή τη μελέτη θα γίνει προσπάθεια εντοπισμού των αλλαγών στα εισοδήματα των Κυπρίων, κατά την πορεία των δέκα ετών που εξετάζουμε, από το

2007 μέχρι το 2018, περίοδος στην οποία περιλαμβάνονται τα δύο μεγάλα γεγονότα που επηρέασαν την οικονομία, δηλαδή το ξέσπασμα της μεγάλης παγκόσμιας κρίση την περίοδο 2008-2009 και η συμφωνία της Κύπρου με τον μηχανισμό στήριξης το 2013. Βασικούς άξονες που φαίνεται να επηρέασαν και να συνέτειναν ως ένα σημείο στις μεταβολές στις απολαβές των μισθωτών, αποτέλεσαν οι μεταρρυθμίσεις και οι αναθεωρήσεις στρατηγικών που έχουν να κάνουν με την αγορά εργασίας.

Γενικά στην Ευρώπη, φαίνεται ξεκάθαρα κατά την περίοδο της κρίσης η ιδιαίτερα αυξανόμενη συχνότητα των ευέλικτων μορφών εργασίας ή μη τυποποιημένων μορφών εργασίας. Σε αρκετές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ερευνητές παρατηρούν ότι κατά την περίοδο της οικονομικής ύφεσης αναδεικνύεται μια αποδυνάμωση του θεσμικού πλαισίου στην αγορά εργασίας σε μια προσπάθεια να προωθηθεί η ευελιξία της αγοράς εργασίας (Κουτσάμπελας Χ., 2018). Φαίνεται ξεκάθαρα ότι τα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε πολλές περιπτώσεις αναφέρονται στην ύπαρξη και στον τρόπο εξέλιξης των μη τυποποιημένων μορφών εργασίας όπου το 2006, πολύ πριν την οικονομική κρίση, είχαν φτάσει μέχρι το 25% της εργασίας, σύμφωνα με την πράσινη βίβλο: «Εκσυγχρονισμός του εργατικού δικαίου για την αντιμετώπιση των προκλήσεων του 21^{ου} αιώνα». Επίσης, αναγνωρίζεται η σημασία των άτυπων μορφών εργασίας στη στρατηγική της Λισσαβόνας, κυρίως βέβαια όπως καταγράφεται, γιατί καθιστούν εφικτή την προσαρμογή του ωραρίου εργασίας, καθώς και την προσαρμογή της εργασίας ανάλογα με τις διακυμάνσεις της ζήτησης για προϊόντα ή υπηρεσίες (Broughton A., Biletta I. & Koullander M., 2010). Βέβαια κατά την περίοδο της κρίσης, στην προσπάθεια να απορροφήσουν τα σοκ της οικονομίας, τα κράτη και οι θεσμοί (δηλαδή οι συντεχνίες και εργοδοτικές οργανώσεις) επέδειξαν ανεκτικότητα, ή και μάλλον προτίμηση σε πιο ευέλικτες μορφές εργασίας (ωρομίσθιοι, εποχιακοί εργάτες, αγορά υπηρεσιών κ.λ.π.), όπου παρατηρείται πλαίσιο πιο ευέλικτο ως προς την θέσπιση των δικαιωμάτων των εργαζομένων και όπου ομολογουμένως, οι εργαζόμενοι σε τέτοιες μορφές εργασίας, ως επί το πλείστον υπαμείβονται και βρίσκονται συνεχώς αμφιταλαντευόμενοι μεταξύ ανεργίας και εποχικότητας. Αυτές οι κατηγορίες των εργαζομένων, αποτελούνται κυρίως από τους νέους, ανειδίκευτους εργάτες, εργάτες σε πόστα χαμηλής εξειδίκευσης και από άτομα κοντά στην αφυπηρέτηση (Dreger C., López-Bazo E., Ramos R., Royuela V. & Suriñach J., 2015). Επίσης, φαίνεται η άτυπη απασχόληση να διευρύνεται ιδιαίτερα και στις γυναίκες ενώ, κατά τα χρόνια της κρίσης είναι εμφανές ότι επηρεάστηκαν στην Κύπρο

και άλλες ομάδες, όπως οι άνδρες και τα άτομα με τριτοβάθμια εκπαίδευση (Κουτσάμπελας Χ., 2017). Παρόλο που οι άτυπες μορφές εργασίας δίνουν στην αγορά εργασίας την ευελιξία ώστε να αντιμετωπιστούν τα σοκ από τις οικονομικές κρίσεις και συνάμα βοηθούν στην μείωση της ανεργίας, η επιμονή στην χρήση αυτού του τύπου εργασίας αυξάνει στις κατηγορίες αυτές το ρίσκο της φτώχειας και συνάμα, υποβοηθά στην αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας (Dreger C., López-Bazo E., Ramos R., Royuela V. & Suriñach J., 2015). Οι εργαζόμενοι υπό το καθεστώς ευέλικτης μορφής εργασίας συνήθως εργάζονται σε θέσεις χαμηλής ειδίκευσης όπως στον ξενοδοχειακό τομέα, στη γεωργία, στον τουρισμό, καθώς και σε ορισμένους τομείς του δημοσίου όπου και πάλι, λαμβάνουν μειωμένες απολαβές σε σχέση με τους μόνιμους εργαζόμενους (Broughton A., Billetta I. & Kullander M, 2010). Επιπλέον λόγοι, της αύξησης της άτυπης εργασίας είναι ότι σε πολλές χώρες της Ευρώπης σταδιακά ψηφιοποιείται η οικονομία, η οποία στηρίζεται κατά μεγάλο μέρος στους ευέλικτους εργασιακούς διακανονισμούς, καθώς επίσης η οικονομική κρίση μειώνει την δυνατότητα πρόσβασης των εργατών σε πιθανές ευκαιρίες εργασίας και τους κάνει πιο ευάλωτους και αδύνατους, ώστε να αποδεχτούν μη ικανοποιητικούς όρους εργασίας (Κουτσάμπελας Χ., 2017).

Στην Κύπρο η αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από υψηλά ποσοστά άτυπων μορφών εργασίας με το ύψος του ποσοστού εργαζομένων σε άτυπες μορφές εργασίας να φτάνει το 2016 το 14,3% σε σχέση με το 2008 που βρισκόταν στο 11,2%, αλλά και 3,1% πιο πάνω από την Ευρώπη των 28. Επίσης, οι ωρομίσθιοι εργαζόμενοι φτάνουν το 2016 στο 13,3% σε σχέση με 6,5% το 2008, ενώ στην Ευρώπη των 28 το 2016, το ποσοστό βρίσκεται πιο πάνω στο 18,9%. (Κουτσάμπελας Χ., 2017). Επίσης, η Κύπρος σε έρευνα του 2013 μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών μελών, παρουσιάζεται ως η τρίτη χώρα σε υψηλά ποσοστά εργαζομένων που αμείβονται κάτω από το όριο της φτώχειας σε ατομικό επίπεδο με ποσοστό 21,67%, παρόλο που ανά νοικοκυριό εργαζομένων το ποσοστό αμοιβόμενων κάτω από το όριο της φτώχειας είναι στο 6,97%. Παράλληλα, διαπιστώνεται ότι το ποσοστό μη οικειοθελούς εργασίας ως ωρομίσθιος εργάτης, φτάνει και πάλι στο τρίτο πιο ψηλό ποσοστό της Ευρώπης στο 55,8% (Filandri M., Struffolino E., 2018).

Παρά τα πιο πάνω, η συγκριτική έρευνα των Da Silva και Turrini (2015) παρουσιάζει την Κύπρο στο γκρουπ των χωρών της Ευρώπης όπως η Μάλτα, η Αυστρία και η Δανία, που διαθέτουν ένα από τα πιο μικρά μισθοδοτικά χάσματα μεταξύ

των μόνιμα εργαζόμενων, σε σχέση με τους εργαζόμενους σε ευέλικτες μορφές εργασίας.

Στην Κύπρο οι συλλογικές συμβάσεις παραδοσιακά, διαδραμάτιζαν σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση των σχέσεων εργασίας, με το κράτος πάντα να έχει ρόλο συμβουλευτικό και υποστηρικτικό, χωρίς να επεμβαίνει νομοθετικά στην ρύθμιση μισθών και δικαιωμάτων. Αν και τα περισσότερα επαγγέλματα καλύπτονται με συλλογικές συμβάσεις, η θέσπιση τους είναι εντελώς αποκεντρωμένη και συνήθως γίνεται ξεχωριστά σε κάθε τομέα, ενώ δεν υπάρχει μια κεντρική συλλογική σύμβαση που να καλύπτει έναν ή περισσότερους τομείς. Επίσης, στην Κύπρο λόγω του ψηλού ποσοστού μικρών οικογενειακών επιχειρήσεων αλλά και αυτοεργοδοτούμενων, παρουσιάζεται υψηλό ποσοστό εργαζομένων οι οποίοι δεν καλύπτονται από συλλογικές συμβάσεις (Σουμέλη Ε., 2009). Σύμφωνα όμως με εμπειρικές έρευνες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χώρες με υψηλό ποσοστό κάλυψης της αγοράς εργασίας με συλλογικές συμβάσεις αλλά και συνάμα, θεσμοθετημένο εθνικό κατώτατο μισθό, παρατηρείται άμεση σύνδεση των πιο πάνω με μικρότερα ποσοστά τόσο στον συντελεστή εισοδηματικής ανισότητας Gini, όσο και στον δείκτη ανισότητας Theil (Kampelmann S., Garner A., Rycx F., 2015).

Η νομοθετική ρύθμιση του εθνικού κατώτατου μισθού, αποτελεί ένα από τα ζητήματα που η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση παρότρυνε τα κράτη μέλη να θεσπίσουν (Dreger C., López-Bazo E., Ramos R., Royuela V. & Suriñach J., 2015). Η νέα πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ursula Vonder Leyen είναι ένθερμη υποστηρίκτρια και έχει ψηλά στην ατζέντα της, μια νομική ρύθμιση η οποία θα υποχρεώνει όλες τις χώρες της Ευρώπης να έχουν θεσπισμένο εθνικό κατώτατο μισθό, ενώ έχει και την υποστήριξη του προέδρου της Γαλλίας, ως προς την πιθανότητα δημιουργίας ενός θεσπισμένου Ευρωπαϊκού Κατώτατου Μισθού (Aumayr-Pintar C., 2019). Επικρατεί η τάση ότι η νομική ρύθμιση εθνικού κατώτατου μισθού αποτελεί χρήσιμο εργαλείο για αντιμετώπιση της εισοδηματικής ανισότητας ιδιαίτερα στους εργαζόμενους των χαμηλότερων εισοδηματικών στρωμάτων. Βέβαια, σύμφωνα με τους Dreger C., López-Bazo E., Ramos R., Royuela V. & Suriñach J. (2015), ένας σχετικά ψηλός εθνικός κατώτατος μισθός εργασίας μπορεί να εξισορροπήσει την κατανομή του εισοδήματος, σε αντίθεση όμως, ένας πολύ ψηλός εθνικός κατώτατος μισθός θα μειώσει την απασχολησιμότητα (Dreger C., López-Bazo E., Ramos R., Royuela V., Suriñach J., 2015). Παρά την ιδιότητα της αναδιανομής των εισοδημάτων, η θέσπιση εθνικού κατώτατου

μισθού, πιθανόν να προκαλέσει επιπρόσθετα τάση αύξησης της ανεργίας. Βέβαια θα προτεινόταν και θα ήταν αποτελεσματικότερη σύμφωνα με την ίδια πηγή, η θέσπιση κατώτατου μισθού όταν η κυβέρνηση ενός κράτους δεν έχει πάρει οποιαδήποτε άλλα μέτρα για αναδιανομή των εισοδημάτων μεταξύ των ψηλότερων εισοδηματικά στρωμάτων σε σχέση με τα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα κι αυτό, εξαιτίας του ότι κατά την εφαρμογή, η αγορά εργασίας δείχνει τάσεις σταθεροποίησης και η ελαστικότητα στους χαμηλά αμειβόμενους εργαζόμενους δείχνει θετικούς ρυθμούς. Επίσης, η θέσπιση ενός ψηλού κατώτατου μισθού θα οδηγήσει σε αύξηση της κατανάλωσης προϊόντων που καταναλώνονται από τις οικογένειες με χαμηλότερα εισοδήματα, με αποτέλεσμα να αυξηθούν οι τιμές με επιβαρυντικές τάσεις ως προς τα χαμηλότερα στρώματα της κοινωνίας. (Lee D., Saez E., 2008). Οπότε ξεκάθαρα, φανερώνεται ο ρόλος του κράτους και των επικρατούσων απόψεων σε σχέση με τον καθορισμό του ύψους του κατώτατου μισθού και την επιρροή που θα έχει αυτός στην αγορά εργασίας. Βέβαια η επένδυση στην κατάρτιση και στις δεξιότητες των εργαζομένων είναι, σύμφωνα με άλλους ερευνητές, ο καλύτερος τρόπος για να αυξηθούν οι μισθοί και να μειωθούν οι μισθολογικές ανισότητες, διότι μακροπρόθεσμα, όπως υποστηρίζεται, δεν είναι οι μισθοί και τα μισθολόγια που βοηθούν τους μισθούς να πολλαπλασιάζονται επί πέντε και επί δέκα, άλλα καθοριστικές δυνάμεις είναι η εκπαίδευση και η τεχνολογία (Piketty T., 2014). Σύμφωνα όμως με την ίδια πηγή, σε περιόδους όπου οι εργοδότες διαθέτουν μεγαλύτερη διαπραγματευτική δύναμη από τους εργαζόμενους και υπάρχει απομάκρυνση από τις συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού, δικαιολογείται η προσπάθεια εξισορρόπησης του ανταγωνισμού μέσω της θέσπισης αυστηρών κανόνων για τους μισθούς. Όταν σε μια τοπική αγορά εργασίας μια μικρή ομάδα εργοδοτών αποτελούν τους μόνους που μπορούν να προσφέρουν εργασία, πολύ πιθανό είναι οι εργοδότες να προσπαθήσουν να εκμεταλλευτούν αυτό τους το πλεονέκτημα, με σκοπό να μειώσουν τους μισθούς πολύ κάτω από την οριακή παραγωγικότητα των εργαζομένων. Ακριβώς σε τέτοιες συνθήκες, η θέσπιση κατώτατου μισθού μπορεί να είναι μια αναγκαία αποτελεσματική λύση εξαιτίας του ότι μια αύξηση μπορεί να φέρει την οικονομία πιο κοντά στην ανταγωνιστική ισορροπία, μειώνοντας παράλληλα και την ανεργία (Piketty T., 2014).

Στην Κύπρο δεν υπάρχει η νομική ρύθμιση που να καθορίζει εθνικό κατώτατο μισθό, εντούτοις έχει αναγνωριστεί η ανάγκη και βρίσκεται σε εξέλιξη η συζήτηση μεταξύ κοινωνικών εταίρων, νομοθετικού σώματος και κράτους με σκοπό την θέσπιση

εθνικού κατώτατου μισθού αν και η ρύθμιση δεν έχει προχωρήσει (Aumayr-Pintar C., Rasche M., Vacas C., 2019). Βέβαια από τους φορείς που εμπλέκονται στην συζήτηση για τον κατώτατο μισθό στην Κύπρο, οι συντεχνίες παρουσιάζονται θετικές προς αυτή την οδό ενώ, οι εργοδότες τάσσονται ξεκάθαρα εναντίον (Aumayr-Pintar C. 2019). Ο M. Freedman (1983) και ο G. Sitgler (1946) έβλεπαν αντιστοίχως, ξεκάθαρα την νομική ρύθμιση του κατώτατου μισθού να επηρεάζει προς τα πάνω την ανεργία, ιδίως στους νέους. Βέβαια οι Card και Krueger (1995) αμφισβήτησαν τους προηγούμενους κρίνοντας την μικροοικονομική θεωρία τους ως πολύ απλοποιημένη και ασυνεπή ως προς τα μακροοικονομικά αίτια της ανεργίας (Sutch R., 2010). Αν κοιτάξουμε βέβαια και το Ηνωμένο Βασίλειο το οποίο θέσπισε τον κατώτατο μισθό με σκοπό την αύξηση των μισθών στα χαμηλότερα μισθοδοτικά στρώματα το 1999 και έχει την εμπειρία είκοσι χρόνων, φαίνεται ότι μακροπρόθεσμα δεν έχει αυξηθεί η ανεργία αλλά, σύμφωνα με την έρευνα της Επιτροπής Χαμηλών Εισοδημάτων, έχουν αυξηθεί οι απολαβές των κατώτερων εισοδηματικών στρωμάτων, περισσότερο από κάθε άλλη εισοδηματική κατηγορία και περίπου το 30% των εργαζομένων έχει επωφεληθεί από τον εθνικό κατώτατο μισθό είτε έμμεσα, είτε άμεσα (Aumayr - Pintar C., 2019). Επίσης, στο Ηνωμένο Βασίλειο η αύξηση του κατώτατου μισθού κατά 23% το 2010, σύμφωνα με έρευνες που έγιναν στην ηλικιακή ομάδα των 21 ετών, έδειξαν πως όχι μόνο δεν αυξήθηκαν τα ποσοστά ανεργίας αλλά αντιθέτως, ενισχύθηκε η διάθεση ανάμεσα στους νέους για αναζήτηση εργασίας. Επίσης, η αύξηση του εθνικού κατώτατου μισθού το 2016 στην Μ. Βρετανία, εκτός του ότι μείωσε την επιθυμία των εργατών ως προς την ανάδειξη τους σε υψηλότερα πόστα, παρουσίασε και μια μείωση της επιθυμίας αναζήτησης αλλαγής εργασιακού περιβάλλοντος (Laws H. A., 2019). Βέβαια υπάρχουν χώρες όπως η Αυστρία, όπου σχεδόν όλοι οι εργαζόμενοι, σε ποσοστό περίπου 95%-98% καλύπτονται από συλλογικές συμβάσεις και οι συντεχνίες είναι ισχυρές, με αποτέλεσμα οι εργοδοτικές οργανώσεις να προσέρχονται σε διάλογο μαζί τους ώστε να επέρχονται συμφωνίες προς το συμφέρον των εργαζομένων. Στην Αυστρία, οι συντεχνίες και οι εργοδότες συμφώνησαν στο ότι οι μισθοί και ιδιαίτερα οι κατώτεροι μισθοί θα στηρίζονται στην μακροοικονομική απόδοση της χώρας, ώστε όλοι να παίρνουν δίκαια το δικό τους μερίδιο. Οι συντεχνίες των εργαζομένων από την δεκαετία του 1990 είχαν συμφωνήσει στην κήρυξη στρατηγικής για την θέσπισή ενός κατώτατου μισθού που θα κάλυπτε όλες τις συλλογικές συμβάσεις και θα υπολογιζόταν πάνω από το εκάστοτε μισθοδοτικό επίπεδο της φτώχειας. Έτσι,

εξελικτικά, στην Αυστρία ο κατώτατος μισθός ορίζεται με στρατηγικές σε συνεννόηση με τους κοινωνικούς εταίρους και το 1996, παρατηρούμε το κατά κεφαλήν εισόδημα να βρίσκεται στα €872, το 1999 στα €1.000, το 2007 στα €1.110, το 2010 στα €1.300, το 2015 στα €1.500 και το 2018 στα €1.700, ενώ στόχος είναι μέχρι το 2020 όλοι οι εργαζόμενοι που εμπίπτουν στις συλλογικές συμβάσεις να καλύπτονται από αυτές. Όσον αφορά στην υλοποίηση των στόχων, φαίνεται ότι ήδη κατά την πορεία διαβούλευσης του στόχου οι πλείστες των επιχειρήσεων αυξάνουν τους μισθούς, ενώ για παράδειγμα μέχρι το 2017, είχε σχεδόν ήδη καλυφθεί ο στόχος με πέραν του 90% των εργαζομένων να λαμβάνουν είτε τον ελάχιστο, είτε πάνω από τον ελάχιστο μισθό. Ένα κενό που παρουσιάζεται ξεκάθαρα, αφορά στο ότι στην Αυστρία υπάρχουν μετακινήσεις από εργαζόμενους από τρίτες χώρες που διαμένουν κοντά στα σύνορα και εργάζονται στην Αυστρία με χαμηλά εισοδήματα και δεν καλύπτονται από τις συλλογικές συμβάσεις, όπως επίσης και ποσοστό 2% - 5% που δεν είναι ενταγμένοι στις συλλογικές συμβάσεις, εκ των οποίων κάποιοι εργάζονται στη γεωργία, κάποιοι σε ελεύθερα επαγγέλματα και κάποιοι σε ιδιωτικούς μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, όπου κι αυτοί υπαμείβονται σε σχέση με τους ενταγμένους σε συλλογικές συμβάσεις (Hofmann H., Zuckerstätter S., 2019). Παρόμοια μοντέλα με την Αυστρία διαθέτουν και οι σκανδιναβικές χώρες Δανία, Φινλανδία και Σουηδία, οι οποίες διατηρούν υψηλό ποσοστό κάλυψης των εργαζομένων με συλλογικές συμβάσεις ανά τομέα και σ' αυτές τις περιπτώσεις, αυτοί που αντιδρούν στην θέσπιση κατώτατου μισθού, σε αντίθεση με την κυπριακή πραγματικότητα, είναι οι συντεχνίες των εργαζομένων κι όχι οι εργοδότες.

Σύμφωνα με στοιχεία που παρουσιάζει ο Χ. Κουτσάμπελας (2016) το 2014 το ποσοστό σοβαρής υλικής στέρησης στην Κύπρο εκτοξεύτηκε από 9.1% το 2006 σε 15.3%, φτάνοντας μάλιστα έξι εκατοστιαίες μονάδες πάνω από τον μέσο όρο της Ευρώπης των 27 (Κουτσάμπελας Χ., 2016). Επίσης γενικότερα στην Ευρώπη παρατηρείται, λόγω και της σταδιακής αύξησης των άτυπων μορφών εργασίας, η περίπτωση μεγάλο ποσοστό των εργαζομένων να έχουν θέση στην αγορά εργασίας, αλλά να εξακολουθούν να μην ξεφεύγουν του ορίου της φτώχειας. Επιπρόσθετα, φαίνεται πριν το 2014 κάποιοι να εισέρχονται και να εξέρχονται της αγοράς εργασίας ανά περιόδους, λόγω των ευέλικτων μορφών απασχόλησης, χωρίς να έχουν το δικαίωμα σε επίδομα ανεργίας ή κάποιου άλλου είδους βοήθημα. Ακόμα, οι μακροχρόνια άνεργοι πριν το 2013, δεν τύγχαναν της οποιαδήποτε κρατικής βοήθειας.

Γι' αυτόν τον λόγο, μετά από παρότρυνση της Τρόικας και διαβουλεύσεις με τους θεσμούς, η κυπριακή κυβέρνηση το 2014 προχωρά σε μια από τις πιο ριζοσπαστικές μεταρρυθμίσεις, στην αλλαγή του πλαισίου περί Δημόσιας Βοήθειας και Υπηρεσιών νόμου του 2006 - 2013, με τον νόμο περί Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος και Κοινωνικών Επιδομάτων του 2014, ο οποίος άλλαξε άρδην τα εισοδηματικά δεδομένα των ευάλωτων ομάδων. Ένα μέτρο το οποίο εφαρμόστηκε ώστε να καλύψει το κενό μισθοδοσίας κυρίως, των μακροχρόνια άνεργων. Η νομική ρύθμιση του ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος ψηφίστηκε τον Ιούνιο του 2015 και έφερε συγκεκριμένες αλλαγές στους δείκτες κατά την επόμενη περίοδο. Η μεταρρύθμιση αυτή, σε πολλές χώρες μπορεί να φέρει θετικές εξελίξεις στους δείκτες αλλά, μπορεί και να χειροτερέψει την οικονομική κατάσταση των ληπτών. Η μεταρρύθμιση που είχε στόχο την διασφάλιση ενός ελάχιστου αποδεκτού επιπέδου ζωής, σε καμιά περίπτωση δεν αντικαθιστά την μισθοδοσία ενός ενεργού εργαζόμενου παρά το ότι μπορεί να συμπληρώσει μερίδιο του μισθού ενός πολύ χαμηλά αμειβόμενου εργαζόμενου. Το πλαίσιο προβλέπει επίσης, την επιχορήγηση ενοικίου αναλόγως της περιοχής διαμονής και επιδότηση υπηρεσιών για άτομα με ειδικές συνθήκες υγείας ή για ηλικιωμένους. Παράλληλα, παρέχεται πρόσθετη οικονομική στήριξη για κάθε παιδί της οικογένειας ξεχωριστά (Κουτσάμπελας Χ., 2016). Σημαντικό για την έρευνα μας είναι ότι το Ε.Ε.Ε. αφήνει εκτός τα ανύπαντρα άτομα κάτω των 28 ετών, τα οποία θεωρείται από τις κρατικές έρευνες ότι από επιλογή διαμένουν μέχρι αυτή την ηλικία με τους γονείς τους, ώστε να εξασφαλίζουν ένα καλύτερο επίπεδο ζωής (Κουτσάμπελας Χ., 2016).

Σημαντικές αλλαγές στα εργασιακά ξεκίνησαν να παρουσιάζονται από το 2011 όπου η κυπριακή κυβέρνηση σε συνεργασία με τους εμπλεκόμενους φορείς λαμβάνει μέτρα για παγοποίηση των μισθών τον Οκτώβριο, ενώ το 2012 συνεχίζει με πάγωμα των μισθών και περικοπές στους μισθούς δημοσίων υπαλλήλων. Το 2013 παραμένουν στάσιμοι οι μισθοί ενώ, γίνονται βαθμιαίες περικοπές απολαβών στους δημόσιους υπάλληλους. Αποδεικνύεται βέβαια, ότι το εισοδηματικό χάσμα μεταξύ των υπαλλήλων του δημόσιου τομέα και των υπαλλήλων του ιδιωτικού τομέα, δεν μειώνεται εξαιτίας των περικοπών και ότι δεν έχουν καμία απολύτως επίδραση στους δείκτες καθώς παραμένει μικρή η διαφορά μεταξύ των υψηλά αμειβόμενων, ενώ διευρύνεται η διαφορά μεταξύ των χαμηλά αμειβόμενων (Μιχαήλ Μ., Χριστοφίδης Ν. Α., 2018). Αυτό καταδεικνύει ότι οι περικοπές δεν συνέβαλαν στην στήριξη της αγοράς εργασίας, παρά

μόνο έδωσαν δημοσιονομικές ανάσες στο κράτος το οποίο βρισκόταν προ του φάσματος χρεοκοπίας το 2013. Σημαντική πληροφορία για την συνέχεια της μελέτης είναι ότι σε αντίθεση με την Κύπρο, η Μάλτα αύξησε αυτά τα τρία χρόνια τους μισθούς των δημόσιων υπαλλήλων, καταγράφοντας όμως κι αυτή, αύξηση του εισοδηματικού χάσματος μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα από το 2007 μέχρι το 2013 (Μιχαήλ Μ. & Χριστοφίδης Ν. Α., 2018).

Άλλο ένα μεγάλο ζήτημα που παρουσιάζεται στην Ευρώπη και στην Κύπρο κατά την περίοδο της κρίσης, είναι το εισοδηματικό κενό μεταξύ των ανδρών και των γυναικών το οποίο όσον αφορά στην Κύπρο θα διερευνηθεί στη συνέχεια της μελέτης. Παρά τις στρατηγικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για μείωση του εισοδηματικού χάσματος μεταξύ ανδρών και γυναικών παρατηρείται ένα ψηλό ποσοστό της τάξεως του 16,5% το 2015 ενώ, το 2017 ήταν ελαφρώς πιο κάτω στο 16%. Το ποσοστό στην Κύπρο το 2015 ήταν κάτω από τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αν και σύμφωνα με τους J. Cabrita, J. Vanderleyden, I. Biletta & B. Gerstenberg (2020), σε περιοχές όπου το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στην αγορά εργασίας είναι μικρότερο τείνει να είναι μικρότερο και το χάσμα μεταξύ ανδρών και γυναικών ενώ, όσο αυξάνεται η συμμετοχή των γυναικών αυξάνεται και το εισοδηματικό χάσμα. Επίσης, ψηλότερα ποσοστά εισοδηματικού χάσματος μπορούν να εντοπιστούν σε οικονομίες όπου διαχωρίζονται πιο ξεκάθαρα τα φύλα αναλόγως επαγγέλματος και σε αγορές στις οποίες υψηλό ποσοστό των γυναικών συμμετέχει σε ωρομίσθια εργασία. Παράλληλα, έρευνα του European Working Conditions Surveys (EWCS) δείχνει ότι οι γυναίκες είναι πολύ πιο ευάλωτες, ασχέτως της εισοδηματικής κατηγορίας που βρίσκονται, στο να υποχωρήσουν πιο εύκολα στο χαμηλότερο πεμπτημόριο. Σύμφωνα με μελέτη του EWCS του 2015, το 32% γυναικών-σχεδόν το ένα τρίτο στην Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρεί ότι δεν αμείβεται για τις προσπάθειες και την απόδοση τους δίκαια, σε σχέση με αυτά που προσφέρει. Το ποσοστό των ανδρών που διατηρούν ανάλογη άποψη, ανέρχεται στο 19%. Μόνο στην Κύπρο, την Πολωνία και την Γερμανία παρουσιάζεται υψηλότερο ποσοστό ανδρών που θεωρούν ότι δεν αμείβονται δίκαια αλλά και εδώ, η διαφορά είναι μικρή, σε όλες τις χώρες κάτω του 5% (Cabrita J., Vanderleyden J., Biletta I., Gerstenberg B., 2020). Οι γυναίκες οι οποίες εργάζονται σε επαγγέλματα που είναι ανδροκρατούμενα ή σε επαγγέλματα που έχουν να κάνουν με χειρωνακτική εργασία δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν ή δύσκολα αντεπεξέρχονται οικονομικά σε σχέση με τους άνδρες. Παράλληλα, γυναίκες με χαμηλή εργασιακή ειδίκευση σε μονογονεϊκές

οικογένειες δεν τα βγάζουν πέρα σε ποσοστό 63%, σε αντίθεση με τους άνδρες όπου το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται στο 39% (Cabrita J., Vanderleyden J., Biletta I., Gerstenberg B., 2020). Τα πιο πάνω αποτελούν αρκετά βοηθητικά στοιχεία ώστε να έχουμε ως βάση, συγκεκριμένα κριτήρια και δεδομένα τα οποία θα συμβάλουν στο να εξάγουμε χρήσιμα συμπεράσματα στην συνέχεια της μελέτης.

Στο επόμενο στάδιο της μελέτης θα παρουσιάσουμε τρεις συγκεκριμένους δείκτες οι οποίοι θα καταδείξουν τις αλλαγές που επέφεραν οι μεταρρυθμίσεις και οι μεταβολές στα εργασιακά της Κύπρου. Πραγματοποιείται παράλληλα σύγκριση αντίστοιχων δεικτών σε ότι αφορά την Μάλτα και την Ευρωπαϊκή Ένωση των 27. Η επιλογή της Μάλτας γίνεται ώστε να συγκρίνουμε μια χώρα με παρόμοιο οικονομικό μοντέλο με την Κύπρο, σε πιο κοντινά οικονομικά μεγέθη απ' ότι άλλες χώρες της Ευρώπης, αλλά και ταυτόχρονα μια χώρα η οποία δεν έχει μπει σε μηχανισμό στήριξης, ώστε να μπορούν να διαφανούν συγκεκριμένες διαφορές.

Οι δείκτες που θα χρησιμοποιήσουμε για να καταγράψουμε τις αλλαγές στις απολαβές είναι το Μέσο Ισοδύναμο Διαθέσιμο Εισόδημα ανά νοικοκυριό, το ποσοστό κινδύνου φτώχειας συνολικά και ανά φύλο, αλλά και ηλικιακά στις κατηγορίες 18-24 ετών, και 25-49 ετών και τέλος, ο συντελεστής Gini.

Το Μέσο Ισοδύναμο Διαθέσιμο Εισόδημα ανά νοικοκυριό είναι το μέσο εισόδημα ανά νοικοκυριό, αλλά για τον υπολογισμό του λαμβάνεται υπόψη η συγκατοίκηση και η ηλικία, στοιχεία που επηρεάζουν το κόστος ζωής. Οπότε η διαίρεση δεν γίνεται με τον ακριβή αριθμό των μελών ενός νοικοκυριού για να υπολογιστεί το μέσο εισόδημα ενός νοικοκυριού αλλά, με 1 για κάθε ενήλικα, 0.5 για κάθε άτομο 14 χρονών και πάνω και 0.3 για άτομα 14 χρονών και κάτω (Ανδρέου Μ., Πασιαρδής Π., 2009).

Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας των εργαζομένων είναι το ποσοστό των ατόμων που εργάζονται και έχουν καθαρό ισοδύναμο εισόδημα κάτω από το όριο της φτώχειας, το οποίο ορίζεται στο 60% του εθνικού μέσου όρου μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Ο συντελεστής Gini είναι ο πιο γνωστός δείκτης εισοδηματικής ανισότητας. Ο συντελεστής υπολογίζει κατανομή του εισοδήματος μιας χώρας, τόσο στο εσωτερικό, όσο και στην περιφέρεια. Όσο πιο ψηλός είναι ο συντελεστής, τόσο πιο μεγάλη είναι η ανισότητα ενώ, αν ο συντελεστής είναι 0 έχουμε την τέλεια ισότητα (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Αναμένεται οι πιο πάνω δείκτες να δώσουν μια ξεκάθαρη εικόνα των μεταβολών

που συντελέστηκαν στις απολαβές των εργαζομένων στην Κύπρο και συγκριτικά με τα άλλα δύο μέρη, την Ευρώπη των 27 και την Μάλτα. Με αυτό τον τρόπο θα εξαχθούν χρήσιμα συμπεράσματα για το πώς επηρεάστηκαν τα εισοδήματα από τις άτυπες ή ευέλικτες μορφές εργασίας, για το πώς επηρεάστηκαν τα εισοδήματα την περίοδο των περικοπών στον δημόσιο τομέα, το πώς επηρέασε τα εισοδήματα η μεταρρύθμιση του Ε.Ε.Ε., καθώς και πώς επηρεάστηκαν οι δύο υπό εξέταση ηλικιακές ομάδες και τα δύο φύλα συγκριτικά.

Κεφάλαιο 3

Εμπειρική Μελέτη

3. Εμπειρική μελέτη

3.1 Μέσο ισοδύναμο διαθέσιμο εισόδημα

Το Μέσο Ισοδύναμο Διαθέσιμο Εισόδημα (ΜΙΔΕ) ανά νοικοκυριό στην Κύπρο φαίνεται να έχει πληγεί ιδιαίτερα κατά την περίοδο της κρίσης και πιο συγκεκριμένα κατά την περίοδο όπου η Κύπρος είχε εισέλθει σε πρόγραμμα στήριξης από το Δ.Ν.Τ. και τους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Φαίνεται μια εξελικτικά ραγδαία κάμψη (βλ. διάγραμμα 1) του ΜΙΔΕ στην Κύπρο τις χρονιές μετά το 2013, μέχρι και το 2016 όπου ανακάμπτει σχετικά. Βέβαια όπως παρατηρείται στον πίνακα 1, μια πρώτη μικρή απώλεια της τάξεως των €63 ανά νοικοκυριό, παρουσιάστηκε το 2012 σε σχέση με το 2011. Από το 2012 μέχρι το 2013 η απώλεια ήταν €1.389, ποσό που αντιστοιχεί σε ποσοστό 8,2% του μέσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος. Το 2014 υπήρξε μείωση €1.138 που αντιστοιχεί σε 7,3%, ενώ το 2015 η μείωση ήταν στα €607 ή 4,2% (βλ. πίνακα 1).

Το 2016 παρουσιάζεται αύξηση της τάξης των €227 ανά νοικοκυριό ή σε ποσοστό 1,6%. Το 2017 σημειώνεται €477 αύξηση ή 3,3%, ενώ το 2018 παρουσιάζεται αύξηση €839 που αντιστοιχεί σε ποσοστιαία άνοδο 5,5% (βλ. πίνακα 1).

Αντίθετα, το Μέσο Ισοδύναμο Διαθέσιμο Εισόδημα ανά νοικοκυριό στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 παρουσιάζει συνεχή άνοδο και μεγαλύτερο ρυθμό αύξησης. Στον πίνακα 1 βλέπουμε ότι το 2007 στην Κύπρο το Μέσο Ισοδύναμο Διαθέσιμο Εισόδημα ανά νοικοκυριό βρισκόταν στα €16.014, στην Ευρώπη των 27 ήταν €13.898 ανά νοικοκυριό, ωστόσο το 2018 ο μέσος όρος στην Ευρώπη των 27 φτάνει στις €17.556 ανά νοικοκυριό ξεπερνώντας αυτό της Κύπρου που υποχώρησε στα €15.336.

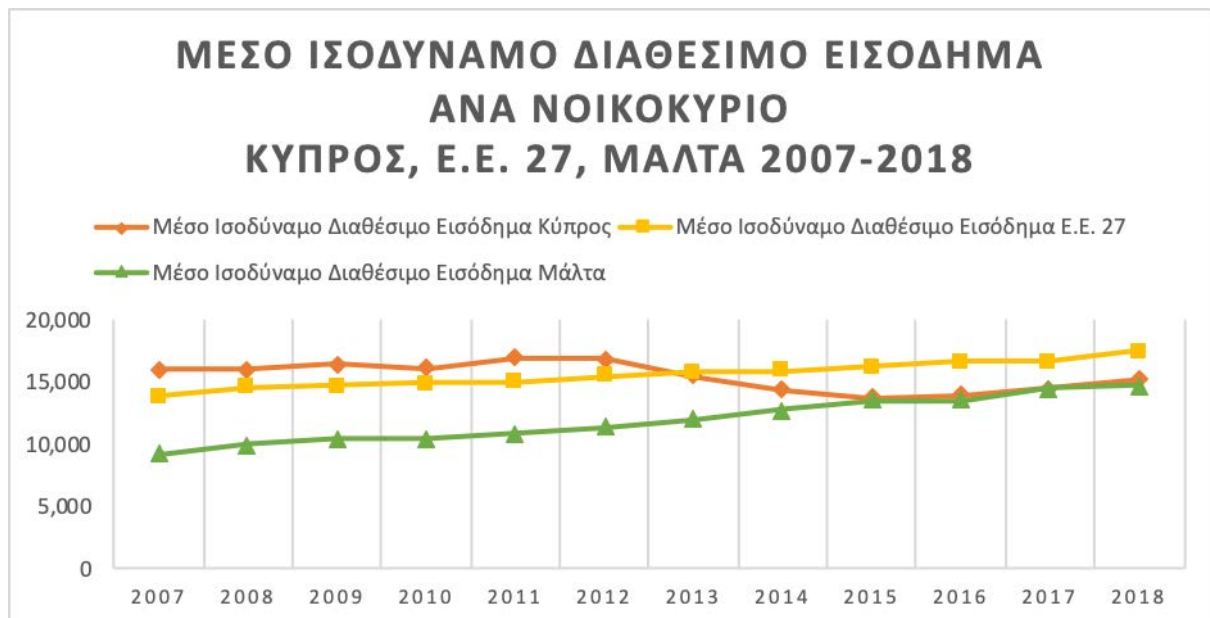
Παράλληλη πορεία με την Ευρώπη των 27 φαίνεται να παρουσιάζει η Μάλτα, που κινείται πιο κοντά στα μεγέθη της Κύπρου και ακολουθεί παρόμοιο οικονομικό μοντέλο. Η Μάλτα το 2007 είχε Μέσο Ισοδύναμο Διαθέσιμο Εισόδημα ανά νοικοκυριό μόλις €9.034 ενώ, το 2018 έφτασε στις €14.781 ανά νοικοκυριό, μόλις €555 ανά νοικοκυριό πιο κάτω απ' ότι της Κύπρου (βλ. πίνακα 1).

Στην Κύπρο οι μειώσεις στις απολαβές των εισοδημάτων ανά νοικοκυριό κατά την περίοδο 2012-2015 ήταν απότοκο μεταρρυθμίσεων που αναγκαστικά επιβλήθηκαν από το κράτος με σκοπό την αντιμετώπιση της συνεχιζόμενης ύφεσης στην οικονομία, με το δημόσιο χρέος να εκτοξεύεται από το 80,3% το 2012 σε 109,2% το 2014 (Eurostat), λόγω της στήριξης του προς κατάρρευση τραπεζικού τομέα της Κύπρου, το μέγεθος του οποίου ήταν περίπου οκταπλάσιο του ΑΕΠ της χώρας. Η ύφεση έφερε μαζί της τα υψηλά ποσοστά ανεργίας με πιο ψηλό το 2014, όταν έφτασε στο 16,1% (Eurostat). Η ύφεση και η αβεβαιότητα μαζί με τα ψηλά ποσοστά ανεργίας οδήγησαν την αγορά εργασίας να στραφεί προς τις άτυπες ή ευέλικτες μορφές εργασίας όπου στις πλείστες περιπτώσεις οι εργαζόμενοι σε τέτοιου είδους καθεστώσ εργασίας αμείβονται λιγότερα από αυτούς που βρίσκονται σε καθεστώς μονιμότητας.

Επίσης, το ότι δεν υπάρχει μέχρι σήμερα εθνικός κατώτατος μισθός, μαζί με τους υψηλούς ρυθμούς ανεργίας, αποτελούν στοιχεία που επέφεραν μείωση στα εισοδήματα των νεοεισερχομένων στην αγορά, ενώ παράλληλα η παγοποίηση της Α.Τ.Α. κράτησε σταθερά τα εισοδήματα των μόνιμα εργαζομένων.

Παρατίθεται στην συνέχεια το διάγραμμα με το Μέσο Ισοδύναμο Εισόδημα στην Κύπρο, στις χώρες Ε.Ε.27 και στην Μάλτα.

Διάγραμμα 1: Μέσο Ισοδύναμο Διαθέσιμο Εισόδημα ανά Νοικοκυριό

Πηγή: Eurostat: Mean and median income by household type - EU-SILC and ECHP surveys / ilc_di04

3.2 Σύγκριση Ποσοστών Κινδύνου Φτώχειας Κύπρου, Ε.Ε.-27, Μάλτας

Κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης και των μέτρων που λήφθηκαν για αντιμετώπιση της στην Κύπρο, παρουσιάζονται μειώσεις στα εισοδήματα των Κυπρίων και ταυτόχρονα βλέπουμε τα ποσοστά κινδύνου φτώχειας ιδιαίτερα στους νέους να αυξάνονται.

Για τους σκοπούς της έρευνας παρουσιάζεται στους πιο κάτω πίνακες το συνολικό ποσοστό κινδύνου φτώχειας στην ηλικιακή ομάδα 18-24 και στην ηλικιακή ομάδα 25-49 ετών, αλλά και το ποσοστό κινδύνου φτώχειας ανά φύλο. Επίσης, στους πίνακες καταγράφονται τα αντίστοιχα ποσοστά για την ΕΕ-27 και την Μάλτα.

Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας στην Κύπρο στην ηλικιακή ομάδα 18-24 ετών φαίνεται στον πίνακα 2 να κάνει άλματα, καθώς από 11,2% το 2011 εκτοξεύεται στο 15,6% το 2013, αλλά και από 12,6% το 2014 φτάνει απότομα στο 17,2% το 2015.

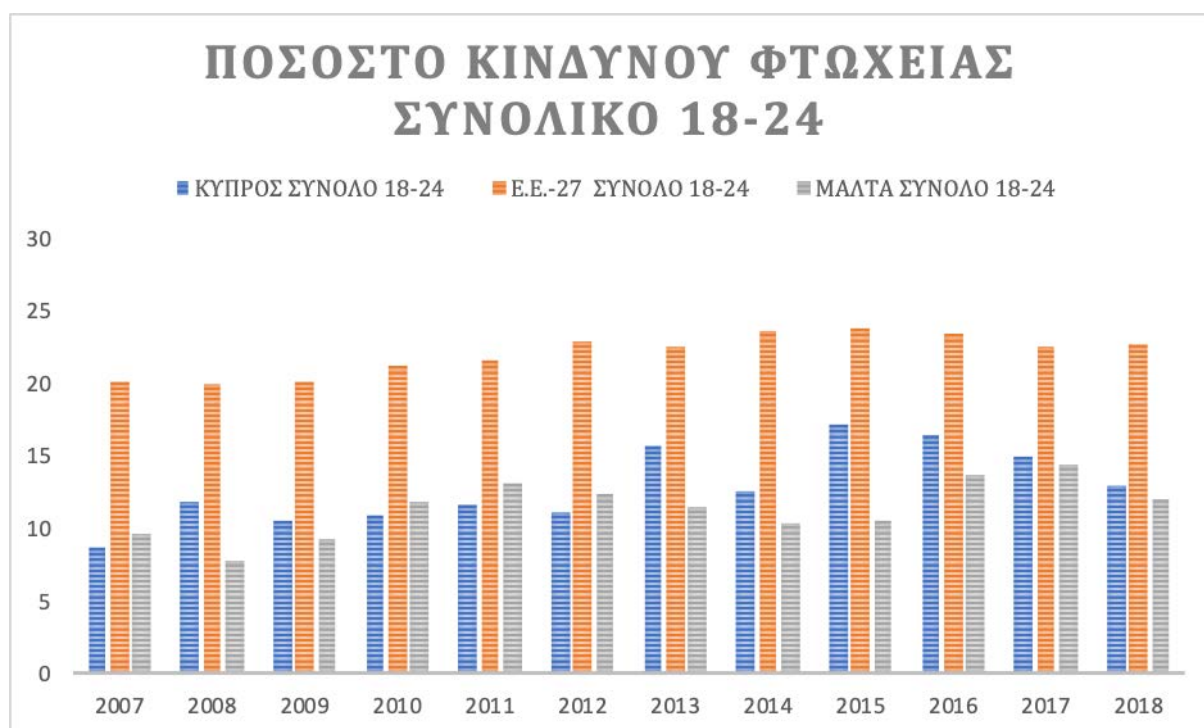
Βλέπουμε όμως να υποχωρεί σταδιακά μέχρι το 13% το 2018, ποσοστό που μοιάζει ωστόσο να είναι πολύ μακριά από το επίπεδο του 8,7% του 2007. Βέβαια τα ποσοστά αυτά απέχουν πολύ απ' τα ψηλά ποσοστά της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27 που κυμαίνονται πάνω από το 20% και κοντά στο 23%, καθώς φτάνουν στο 22,8% το 2018. Στον μέσο όρο της Ευρώπης των 27, οι μεταβολές είναι μικρές και δεν παρουσιάζονται σημαντικές μειώσεις ή αυξήσεις του ποσοστού.

Όσον αφορά στην Μάλτα, στον πίνακα 2 παρατηρούνται μικρότερες μεταβολές σε σχέση με την Κύπρο στο ποσοστό κινδύνου φτώχειας στην ηλικιακή ομάδα 18-24.

Συγκεκριμένα, σημειώνεται αύξηση από 11,8% σε 13,2% το 2011, αλλά και άνοδος από 10,5% το 2015 σε 13,8% το 2016, ενώ συνεχίζεται η αύξηση σε 14,5% το 2017, όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 2. Ωστόσο, η Μάλτα παραμένει σε χαμηλά επίπεδα σε σχέση με το ευρωπαϊκό ποσοστό, αλλά με μόλις μια εκατοστιαία μονάδα πιο χαμηλά από την Κύπρο η οποία πέρασε ιδιαίτερες οικονομικές συνθήκες κατά την περίοδο που μελετούμε.

Την ηλικιακή ομάδα 18-24 ετών αποτελούν κυρίως, νεοεισερχόμενοι στην αγορά εργασίας, μη ειδικευμένοι και χωρίς προηγούμενη εργασιακή εμπειρία, μεγάλο ποσοστό των οποίων απασχολούνται μέσω της άτυπης ή ευέλικτης εργασίας.

Διάγραμμα 2: Συνολικό Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας, 18-24 ετών

Πηγή: Eurostat: At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, age and sex - EU-SILC and ECHP surveys/ilc_li02

Στην ηλικιακή ομάδα 25-49 ετών εντοπίζουμε τους εργαζόμενους με τριτοβάθμια εκπαίδευση και υψηλή εξειδίκευση, αλλά και με ψηλά ποσοστά μόνιμων θέσεων εργασίας.

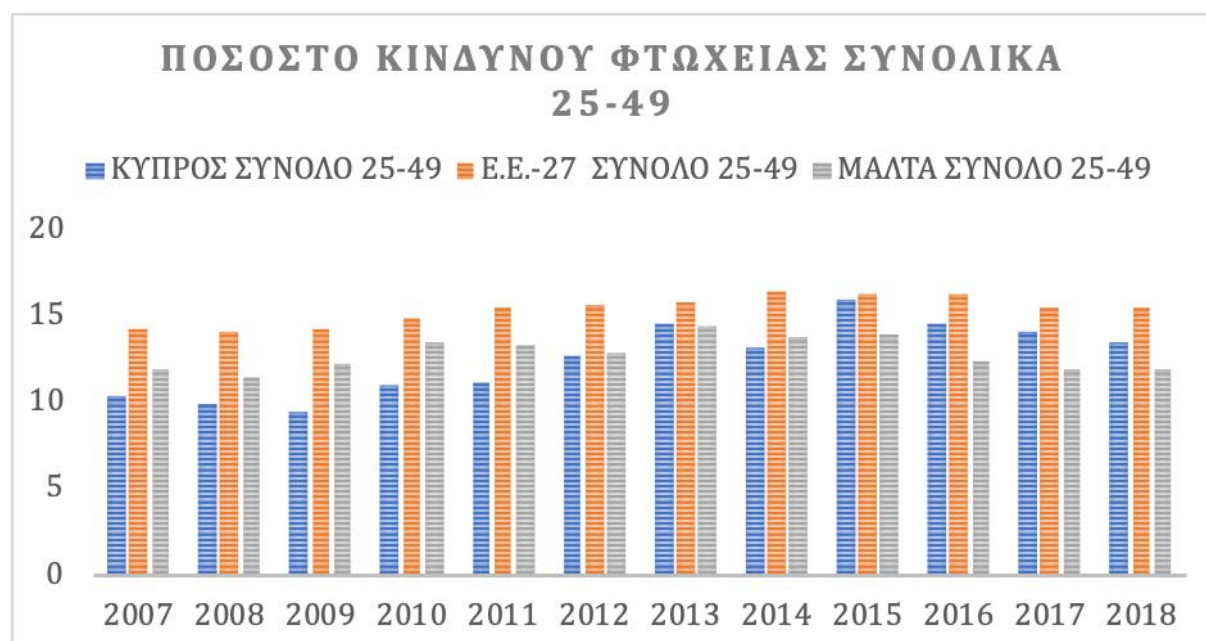
Μπορούμε να δούμε ξεκάθαρα στο διάγραμμα 3 μια εξελικτική αύξηση στα ποσοστά κινδύνου φτώχειας και σ' αυτή την ηλικιακή ομάδα στην Κύπρο, παρά το ότι σε ορισμένες χρονιές υπήρχαν κάποιες διακυμάνσεις. Τα τελευταία τρία χρόνια παρουσιάζεται μια τάση μικρής μείωσης του ποσοστού κινδύνου φτώχειας στην Κύπρο. Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας στην ηλικιακή ομάδα 25-49 ετών, φαίνεται να ακολουθεί μια σχετικά παράλληλη πορεία με αυτό της ηλικιακής ομάδας των 18-24 ετών. Την ίδια περίοδο όπως καταδεικνύεται στον πίνακα 3, παρουσιάζουν αύξηση τα ποσοστά και στις δύο ηλικιακές ομάδες, όπου για το 2013 το ποσοστό στην ηλικιακή ομάδα 25-49 ετών ήταν 14,6% σε σχέση με το 2012 που ήταν 12,6% ενώ, το 2015 έφτασε στο 16% από 13,2% το 2014, καθώς και το 2018 η διαφορά μεταξύ των ποσοστών που καταγράφουν οι δύο ηλικιακές ομάδες είναι μόλις 0,4%, με το ποσοστό για τους νέους 18-24 ετών στο 13% ενώ για την ηλικιακή ομάδα 25-49 στο 13,4%.

Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας στις χώρες της Ευρώπης των 27, φαίνεται να βρίσκεται πιο κοντά στο ποσοστό της Κύπρου, αλλά παρουσιάζεται μια σημαντική

διαφορά σε σχέση με την κατηγορία 18-24 ετών στις Ευρωπαϊκές χώρες των 27, όπου το 2018 το ποσοστό για την ομάδα 18-24 ετών είναι 22,8% ενώ στην ομάδα των 25-49 ετών είναι 15,4%. Η διαφορά του ποσοστού μεταξύ των δύο ηλικιακών ομάδων, σε αντίθεση με την Κύπρο, φτάνει τις 7,4 ποσοστιαίες μονάδες το 2018. Παράλληλα, η Μάλτα με ορισμένες διακυμάνσεις δείχνει μια σταθεροποιητική τάση, καθώς από το 2012 και το ποσοστό 14,4% που ήταν το πιο ψηλό ποσοστό κινδύνου φτώχειας της δεκαετίας στην κατηγορία 25-49 ετών, φτάνει το 2017 και το 2018 να έχει χαμηλότερο ποσοστό από τον μέσο όρο της Ευρώπης των 27 αλλά και από την Κύπρο, με το ποσοστό της να ανέρχεται στο 11,9% (βλ. διάγραμμα 3).

Άξιο αναφοράς είναι ότι το 2008, έτος κατά το οποίο άρχισε η κρίση στις ΗΠΑ, η Κύπρος είχε ποσοστό κινδύνου φτώχειας 9,9% στην ηλικιακή ομάδα 25-49 ετών, ενώ η Μάλτα 11,4%. Δέκα χρόνια μετά, στην Μάλτα η οποία πέρασε πιο ομαλά την κρίση το ποσοστό παραμένει περίπου στα ίδια επίπεδα, ενώ στην Κύπρο της οποίας η οικονομία χρειάστηκε στήριξη από τους θεσμούς, το ποσοστό για την ίδια κατηγορία, εκτοξεύεται σημειώνοντας αύξηση 3,5% το 2018 σε σχέση με το 2008, ακόμα και σε καταστάσεις ομαλοποίησης της οικονομίας και επανόδου σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης, αλλά και μείωσης της ανεργίας (βλ. διάγραμμα 3). Αυτό ενδεχομένως να αντανακλά την παράταση της μείωσης και της μη σημαντικής ανάκαμψης των απολαβών των Κυπρίων. Τα στοιχεία παρουσιάζονται στο πιο κάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 3: Συνολικό Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας, 25-49 ετών

Πηγή: Eurostat: *At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, age and sex - EU-SILC and ECHP surveys/ilc_li02*

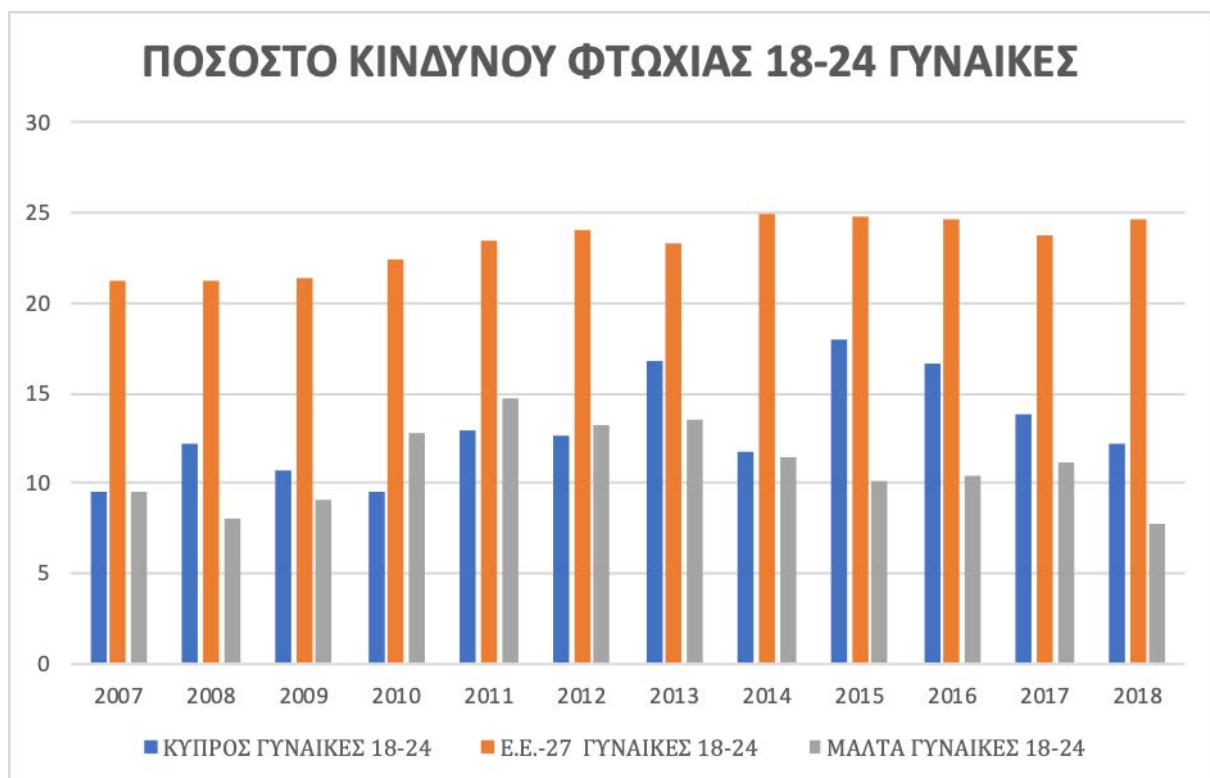
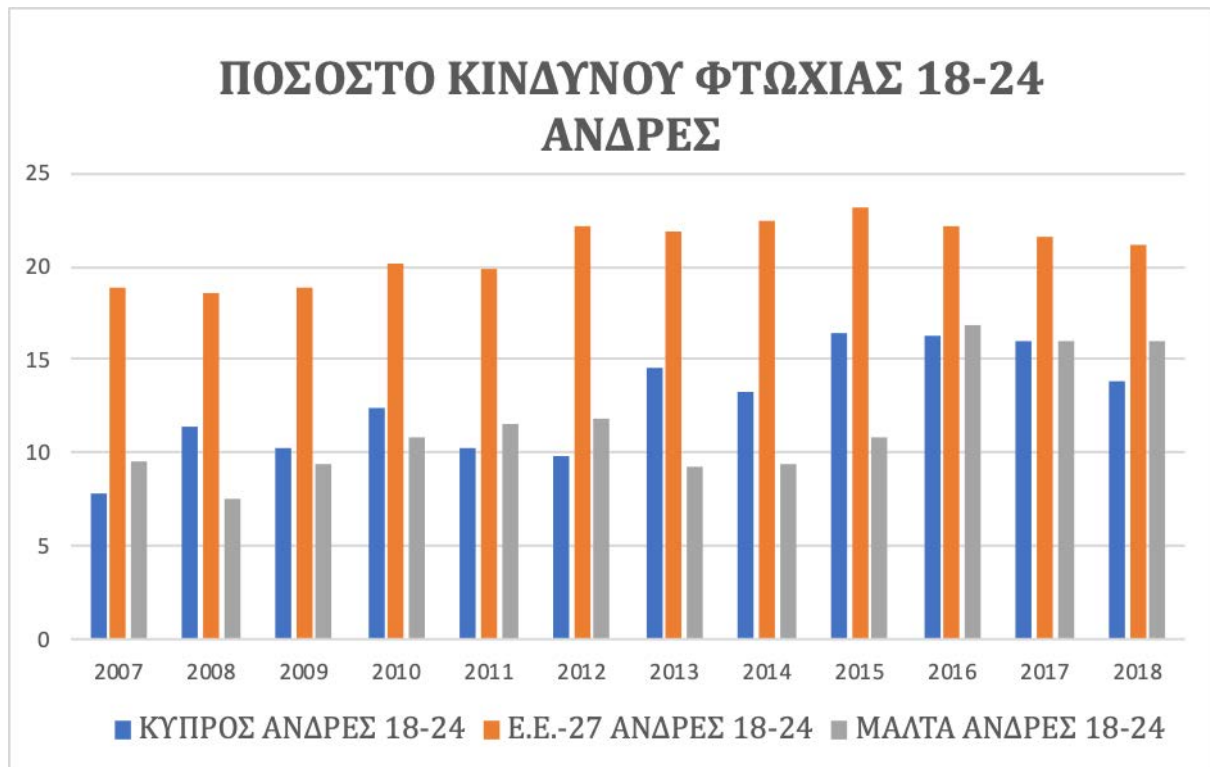
Ιδιαίτερη αξία έχει να δούμε και τα ποσοστά κινδύνου φτώχειας ανά φύλο και ξεχωριστά ανά ηλικιακή ομάδα. Κοιτάζοντας τους πίνακες των ποσοστών κινδύνου φτώχειας τόσο στους άνδρες όσο και στις γυναίκες 18-24 ετών στην Κύπρο παρουσιάζεται αύξηση κατά τις περιόδους κρίσης και πιο έντονα, αυτή η αύξηση παρουσιάζεται στις γυναίκες, ενώ στους άνδρες παρουσιάζεται μια επιβράδυνση της μείωσης του ποσοστού σε σχέση με τις γυναίκες, σε περιόδους ομαλοποίησης της οικονομίας. Όπως παρατηρούμε στα διαγράμματα 4α & 4β, το ποσοστό κινδύνου φτώχειας στην ομάδα 18-24 ετών στην Κύπρο από το 2012 μέχρι το 2013, όπου εισέρχεται η κυπριακή οικονομία σε πρόγραμμα στήριξης ανέρχεται από 9,8% για τους άνδρες, στο 14,5% σημειώνοντας αύξηση κατά 4,7% και αντίστοιχα στις γυναίκες από 12,7% ανέρχεται σε 16,8% με αύξηση 4,1%. Στον πίνακα 4 φαίνεται το 2014 να υπάρχει μείωση του ποσοστού με υποχώρηση στο 13,3% για τους άνδρες και ακόμα μεγαλύτερη μείωση στις γυναίκες στο 11,8%. Το 2015 όμως επιστρέφει η εικόνα σε ψηλά ποσοστά της τάξεως του 16,5% για τους άνδρες και αύξηση 3,2% ενώ, ταυτόχρονα στις γυναίκες το ποσοστό φτάνει στο 18% και καταγράφεται ακόμα μια πιο απότομη αύξηση της τάξης του 6,2%. Την περίοδο 2016-2017 παρουσιάζονται μικρές μειώσεις στα ποσοστά κινδύνου φτώχειας στους άνδρες και στις γυναίκες 18-24 ετών. Αλλά, είναι εδώ που όπως φαίνεται και στα διαγράμματα 4α & 4β παρουσιάζεται μια πιο απότομη μείωση στις γυναίκες το 2016 με το ποσοστό στο 16,7%, ενώ το 2017 σημειώνεται νέα υποχώρηση στο 13,9% και μικρότερη το 2018 στο 12,2%. Στους άνδρες αντίστοιχα, η πορεία μείωσης είναι πιο βραδεία, καθώς το ποσοστό το 2016 υποχωρεί στο 16,3% με μείωση μόλις 0,2%, το 2017 στο 16% με υποχώρηση 0,3%, ενώ το 2018 σημειώνεται μεγαλύτερη μείωση 2,1% και υποχώρηση του ποσοστού κινδύνου φτώχειας στους άνδρες 18-24 ετών στην Κύπρο στο 13,9%. Αξίζει να σημειωθεί ότι από το 18% το 2015 το ποσοστό στις γυναίκες μειώνεται και φτάνει το 2017 και 2018 -για πρώτη φορά δύο χρονιές διαδοχικά- να είναι μικρότερο από τους άνδρες αυτής της ηλικιακής ομάδας. Αυτό συμβαίνει ενδεχομένως, λόγω του ότι οι γυναίκες ξεκινούν τις σπουδές στα 17 με 18 τους χρόνια ενώ, οι άνδρες στα 19-20 λόγω της στρατιωτικής θητείας, άρα δυνητικά τα ποσοστά των ανειδίκευτων και χωρίς εργασιακή εμπειρία και τίτλο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανδρών, είναι περισσότερα σε αναλογία με τις γυναίκες αυτής της ηλικιακής ομάδας.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 χωρών ο μέσος όρος του ποσοστού κινδύνου φτώχειας δείχνει μια πιο ξεκάθαρη εικόνα όσον αφορά στην ανισότητα των δύο φύλων

όπου τα ποσοστά κινδύνου φτώχειας στην Ευρώπη των 27 για τις γυναίκες 18-24 ετών είναι μονίμως μεγαλύτερα των ανδρών. Σε σχέση με την κυπριακή εικόνα ξεκάθαρα ο μέσος όρος ποσοστιαία τόσο σε άνδρες, όσο και σε γυναίκες είναι ψηλότερος. Ενώ σε αντίθεση με την Κύπρο, όπου όπως βλέπουμε και στα διαγράμματα 4α & 4β οι μεγάλες αυξήσεις των ποσοστών και στα δύο φύλα έγιναν κατά την περίοδο 2013-2016, στην Ευρώπη των 27 στους άνδρες ξεκινά η μεγάλη αύξηση το 2012 φτάνοντας στο 22,2% σε σχέση με 19,8% την προηγούμενη χρονιά ενώ, τα προηγούμενα χρόνια τα ποσοστά παρουσίαζαν μικρές διακυμάνσεις. Παράλληλα, το ποσοστό κινδύνου φτώχειας στις γυναίκες της Ευρώπης των 27 φαίνεται σε αντίθεση με την Κύπρο προοδευτικά να παρουσιάζει μικρές αυξήσεις από το 2007 μέχρι το 2012, φτάνοντας από 21,3% σε 24% αντίστοιχα. Με εξαίρεση την μικρή μείωση του 2013 στο 23,4% το ποσοστό συνεχίζει ανοδικά μέχρι και το 2018 όταν έφτασε στο 24.6%, ενώ τα ποσοστά κινδύνου φτώχειας στις γυναίκες κυμαίνονται μονίμως πάνω από το 23%. Τα ποσοστά κινδύνου φτώχειας στην ηλικιακή ομάδα των 18-24 ετών στην Κύπρο και στην Ευρώπη των 27, δεν φαίνεται σε καμιά περίπτωση να υποχωρούν στα επίπεδα του 2007, όπως καταδεικνύουν τα δεδομένα στον σχετικό πίνακα (βλ. πίνακα 4).

Η Μάλτα στις ηλικίες 18-24 ετών είτε λόγω μικρού δείγματος είτε λόγω του ευμετάβλητου δείγματος, παρουσιάζει ιδιαίτερες διαφορές σε σχέση με την Κύπρο και την Ευρώπη των 27. Ένα κοινό στοιχείο με τις άλλες δύο περιπτώσεις είναι ότι και στην Μάλτα τα ποσοστά αυξάνονται διαχρονικά και από το ποσοστό 9,6% στους άνδρες και στις γυναίκες το 2007 φτάνουν το 2012 σε ποσοστό 11,8% στους άνδρες και 13,2% στις γυναίκες. Παρά την μείωση του ποσοστού στους άνδρες τον επόμενο χρόνο στο 9,3% τα ποσοστά εκτοξεύονται το 2016 στο 16,9%, κοντά στα ποσοστά που βρίσκουμε στους άνδρες στην Κύπρο, ενώ τις επόμενες δύο χρονιές 2017-2018 παραμένουν σταθερά στο 16% ενώ στην Κύπρο το 2018, όπως προαναφέραμε, το ποσοστό καταγράφει σημαντική κάμψη. Το αξιοσημείωτο που παρουσιάζεται στο ποσοστό κινδύνου φτώχειας στην ομάδα γυναικών 18-24 ετών στην Μάλτα, είναι ότι από το 2013 και το 13,6%, το ποσοστό μειώνεται σταδιακά και φτάνει στο 7,7% το 2018, με διαφορά της τάξεως του 8.3% σε σχέση με τους άνδρες.

Διαγράμματα 4α & 4β : Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας, ανά Φύλο και Ηλικιακή Ομάδα 18-24 ετών

Πηγή: Eurostat: At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, age and sex - EU-SILC and ECHP surveys/ilc_li02

Η ηλικιακή ομάδα των 25-49 ετών όπου αποτελούν την ηλικιακή ομάδα με το πιο ψηλό ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας αποτελεί ίσως το σημαντικότερο εργαλείο ώστε να εντοπίσουμε μια πιο ξεκάθαρη εικόνα για την κατάσταση σε σχέση με τις απολαβές και κατά πόσο επηρεάστηκαν ή όχι κατά την περίοδο την οποία εξετάζουμε.

Το ποσοστό κινδύνου φτώχειας στην ηλικιακή ομάδα των 25-49 στην Κύπρο δείχνει ξεκάθαρα μια τάση αύξησης μέχρι το 2015 όπως φαίνεται και στα διαγράμματα 5α & 5β, όπου φτάνει στο πιο ψηλό σημείο 16,1% για τους άνδρες και 16% για τις γυναίκες αντίστοιχα, ενώ στην συνέχεια υποχωρεί σταδιακά για να φτάσει το 2018 στο 12,8% για τους άνδρες και 14% για τις γυναίκες αντίστοιχα. Σε αντίθεση με την ηλικιακή ομάδα των 18-24 ετών, στην ηλικιακή ομάδα των 25-49 ετών φαίνεται μια ξεκάθαρη τάση αύξησης των ποσοστών τόσο στους άνδρες, όσο και στις γυναίκες, η οποία αρχίζει το 2010, όπου όπως φαίνεται στον πίνακα 5 το ποσοστό του 8% στους άνδρες ανεβαίνει στο 9% , και αντιστοίχως στις γυναίκες το 10,8% ανέρχεται σε 12,7%, με το πιο ψηλό ποσοστό να καταγράφεται ακριβώς την ίδια χρονιά που καταγράφηκε και στην ομάδα 18-24 ετών, το 2015. Παράλληλα, όπως και στην ηλικιακή ομάδα 18-24 ετών, μειώνονται τα ποσοστά σε άνδρες και γυναίκες το 2014 πριν την απότομη άνοδο του 2015, σε 12,5% και 13,8% αντίστοιχα, σε αντίθεση με το 2013 που βρίσκονταν σε 13,9% και 15,2% αντίστοιχα. Από το 2016 και μετά βλέπουμε τα ποσοστά να υποχωρούν παρομοίως με τους 18-24 ετών, πέφτοντας το 2016 σε 13,6% για τους άνδρες και 15,4% για τις γυναίκες. Το 2017 και 2018 το ποσοστό για τους άνδρες διαμορφώθηκε στο 12,8% ενώ, για τις γυναίκες υποχώρησε σε 15,2% και 14% αντίστοιχα. Συμπερασματικά παρουσιάζεται μια σημαντική ανισότητα μεταξύ των δύο φύλων με τις γυναίκες να έχουν μονίμως ποσοστά κινδύνου φτώχειας με διαφορά πέραν του 1% μεγαλύτερα, σε σχέση με τους άνδρες.

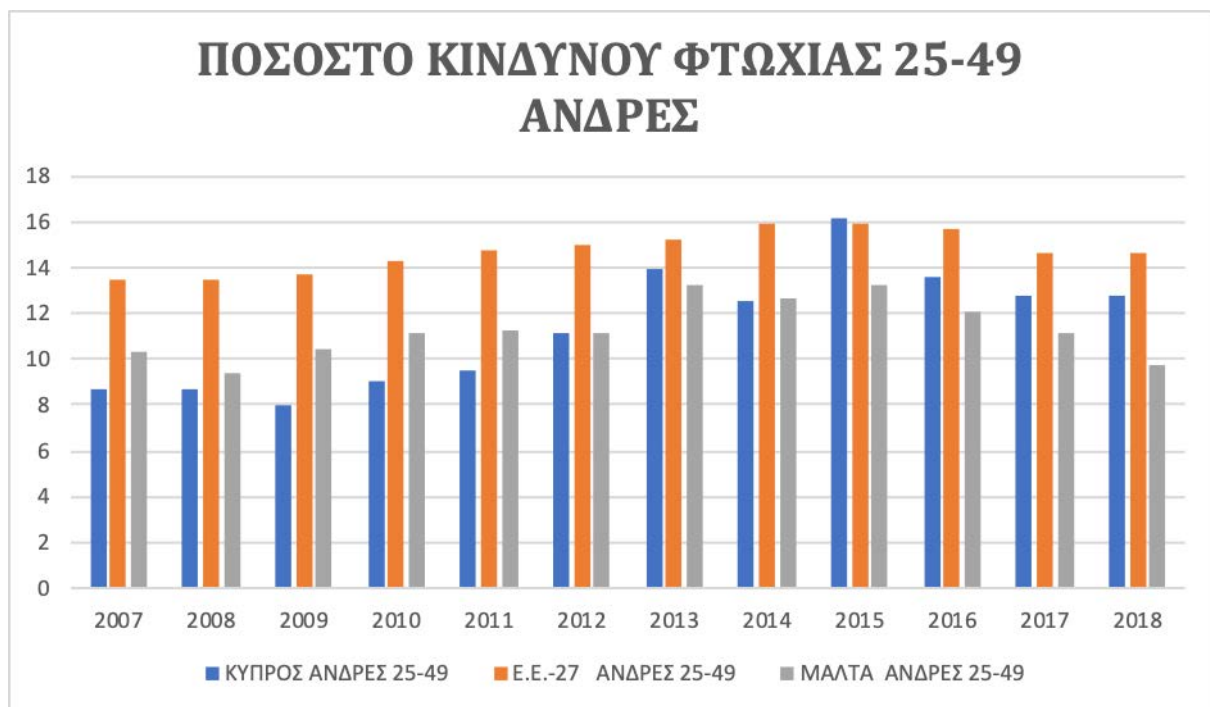
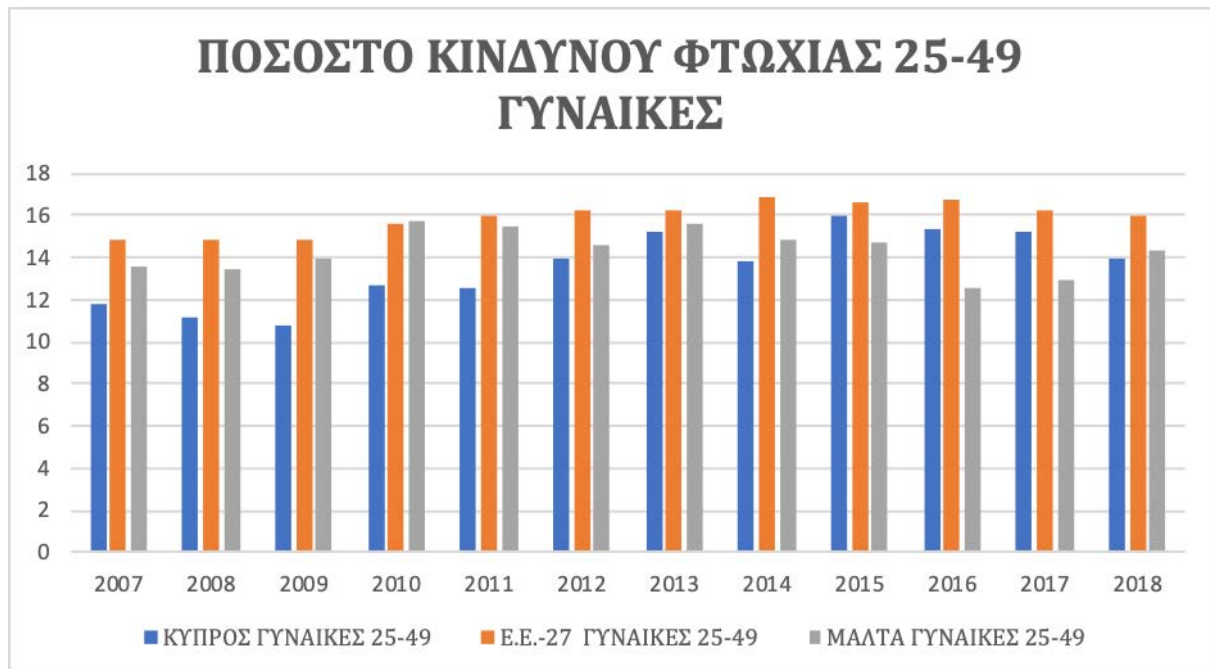
Όσον αφορά τον μέσο όρο της Ευρώπης των 27 διαπιστώνουμε πανομοιότυπες τάσεις με την Κύπρο με το ποσοστό κινδύνου φτώχειας στις γυναίκες των 25-49 ετών από το 2007, να παρουσιάζουν ποσοστά 1% και πάνω πιο ψηλά απ' ότι οι άνδρες 25-49 ετών. Επίσης, όπως και στην περίπτωση της Κύπρου στην ηλικιακή ομάδα 25-49 ετών τα ποσοστά κινδύνου φτώχειας στην Ευρώπη των 27 αυξάνονται και τάση μικρής μείωσης καταγράφεται μόνο την περίοδο 2017-2018, όπως και στην Κύπρο. Παρομοίως με την Κύπρο, η τάση δεν φαίνεται να δείχνει να επιστρέφουν τα ποσοστά στα χαμηλά του 2007-2008, όπου το ποσοστό ήταν 13,5% για τους άνδρες (και τις δύο

χρονιές) και 14,9% και 14,8% αντίστοιχα για τις γυναίκες, καθώς το 2017 με 2018 το ποσοστό στους άνδρες έφτασε στο 14,7% και στις γυναίκες το 16,3% και 16% αντίστοιχα. Σε ότι αφορά την Κύπρο τα ποσοστά ιδιαίτερα στις γυναίκες από το 2011 και μετά δείχνουν μια σταθεροποιητική τάση που κυμαίνεται στο 16% με μεγαλύτερο ποσοστό το 16,9% του 2014, ενώ στους άνδρες τα ποσοστά είναι πιο ευμετάβλητα και παρότι σημειώνεται σταθεροποίηση σε ποσοστό πέραν του 15% από το 2012 μέχρι το 2016 με ψηλότερα ποσοστά το 15,9% του 2014 και 2015, το 2017 παρουσιάζεται μια υποχώρηση της τάξεως του 1% σε σχέση με το 2016.

Η Μάλτα παρουσιάζει παρόμοια με την Κύπρο και την Ε.Ε. των 27 τάση στα ποσοστά κινδύνου φτώχειας στην ηλικιακή ομάδα 25-49 ετών, με τα ποσοστά για γυναίκες να είναι μονίμως ψηλότερα από αυτά για τους άνδρες. Η σημαντική διαφορά είναι ότι στην Μάλτα στους άνδρες, όπως βλέπουμε και στον πίνακα 5, τα ποσοστά εκτός από την περίοδο 2009 με 2013 που δείχνουν μια αυξητική τάση, φαίνεται από το 2015 και μετά να παρουσιάζουν μια εξελικτική μείωση με το 9,8% του 2018 να είναι μετά το 9,4%, το χαμηλότερο ποσοστό στους άνδρες της δεκαετίας. Αντίθετα στην Ε.Ε. 27 και στην Κύπρο τα ποσοστά δεν ανέκαμψαν ουσιαστικά στα επίπεδα του 2007 με 2008.

Αντιθέτως στις γυναίκες στην Μάλτα βλέπουμε μια παρόμοια τάση και με την Κύπρο αλλά και με την Ευρώπη των 27, αλλά παρόλα τα χαμηλά ποσοστά δεκαετίας που καταγράφονται το 2016 με 2017 (12,5% και 12,9% αντίστοιχα), σε αντίθεση με τις άλλες δύο περιπτώσεις της ΕΕ-27 και της Κύπρου, παρουσιάζεται μια απότομη αύξηση στο ποσοστό της τάξεως του 1,5% φτάνοντας στο 14,4%. Αυτό ενδεχομένως να συνδέεται με τα χαμηλά ποσοστά στις γυναίκες της ηλικιακής ομάδας 18-24 ετών στη Μάλτα, όπου σε αντίθεση με τις άλλες δύο περιπτώσεις, είναι πολύ χαμηλότερα από τους άνδρες και φτάνουν το 2018 στο 7,7%.

Διαγράμματα 5α & 5β: Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας, ανά Φύλο και Ηλικιακή ομάδα 25-49 ετών

Πηγή: Eurostat: At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, age and sex - EU-SILC and ECHP surveys/ilc_li02

Τα ποσοστά κινδύνου φτώχειας τα οποία παρουσιάζονται πιο πάνω αποτελούν υπολογισμό του 60% του μέσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος μετά τις κοινωνικές μεταβιβάσεις.

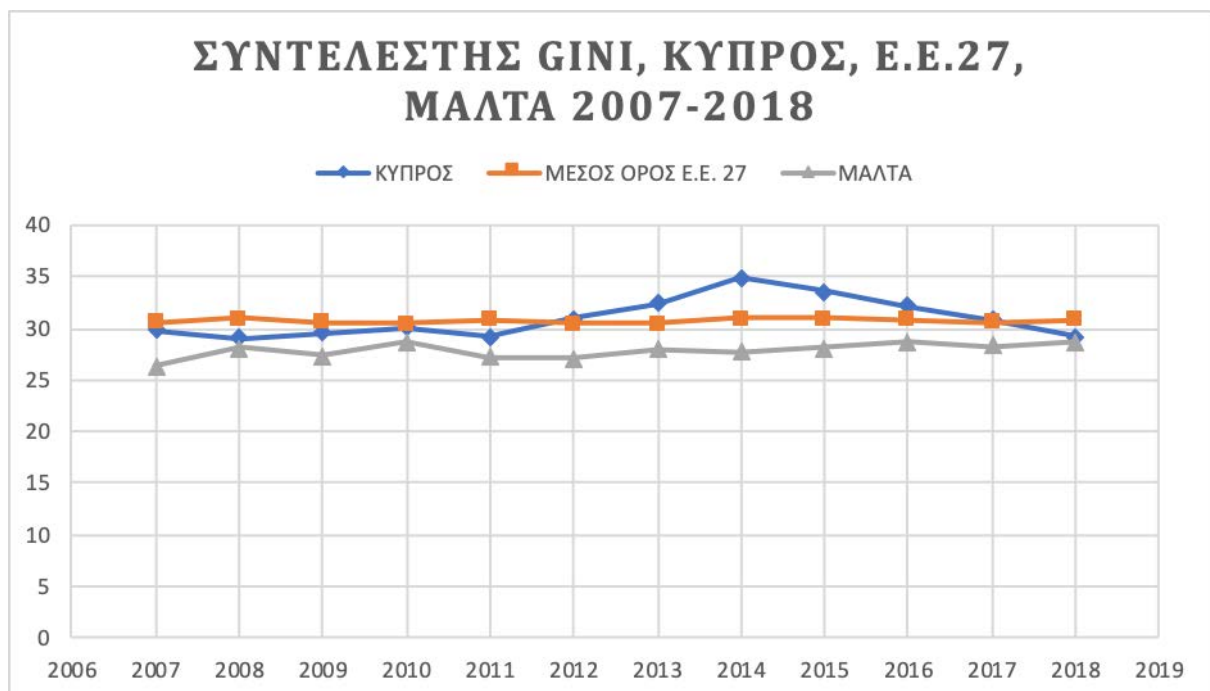
3.3 Συντελεστής Εισοδηματικής Ανισότητας Gini

Ο δείκτης Gini αποτελεί μια από τις κύριες ενδείξεις της εισοδηματικής ανισότητας και μπορούμε με την βοήθεια του να εξάγουμε συγκεκριμένα συμπεράσματα για τις απολαβές των Κυπρίων κατά την περίοδο με την οποία ασχολούμαστε. Ο συντελεστής από το 2007 μέχρι το 2011 δεν παρουσίασε ξεκάθαρη τάση είτε ανοδική είτε πτωτική, σε ότι αφορά την Κύπρο. Ωστόσο, όπως φαίνεται στο διάγραμμα 6, το 2012 ο δείκτης σκαρφαλώνει στο 31% σημειώνοντας υψηλό πενταετίας και από το 2013 και μετά λόγω και των ειδικών συνθηκών στην κυπριακή οικονομία ανεβαίνει το 2013 στο 32,4% και το 2014 στο 34,8% ενώ, αργότερα ξεκινά μια σταδιακή υποχώρηση στο 33,6% το 2015, στο 32,1% το 2016, στο 30,8% το 2017 και στο 29,1% το 2018, φτάνοντας σε μια περίοδο σταθεροποίησης όπως αντανακλάται και στο διάγραμμα 6. Είναι ξεκάθαρο ότι κατά την περίοδο 2013-2016 τα μέτρα που λήφθηκαν για διάσωση της κυπριακής οικονομίας, καθώς και η χαλάρωση στους όρους εργασίας διεύρυναν σημαντικά την ανισότητα ενώ, κατά την περίοδο ομαλοποίησης της κατάστασης της οικονομίας ο συντελεστής φαίνεται να επανέρχεται σε ομαλότητα. Ο μέσος όρος του συντελεστή Gini στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27, όπως φαίνεται στο διάγραμμα 6, παρουσιάζει σταθεροποίηση και σχεδόν ευθυγράμμιση, με μεταβολές που σύμφωνα με τον A. B. Atkinson (2015) εμπίπτουν στο ποσοστό στατιστικού λάθους εφόσον σημαντική αλλαγή κατά τον ίδιο, θεωρείται η αλλαγή πέραν της μιας εκατοστιαίας μονάδας. Συγκριτικά η Κύπρος σε περιόδους κανονικότητας κινείται κατά μια ποσοστιαία μονάδα χαμηλότερα, απ' ότι η Ευρώπη των 27.

Συγκριτικά με την Μάλτα η Κύπρος όπως καταδεικνύει το διάγραμμα 6, μονίμως κινείται σε ποσοστά ανισότητας ψηλότερα, αν και η Μάλτα από το 26,3% του 2007 διαχρονικά έχει αυξήσει το ποσοστό ανισότητας και το 2018 διατηρεί μικρή διαφορά με την Κύπρο, μόλις 0,4% χαμηλότερα, η οποία εμπίπτει στην πιθανότητα στατιστικού λάθους. Εδώ καταγράφεται μια σημαντική διαφορά με την Κύπρο, καθώς ενώ η Κύπρος βρισκόταν σε περίοδο μνημονίων ο δείκτης ανισότητας αυξανόταν και όταν ξαναβγαίνει στις αγορές και η οικονομία επανέρχεται σταδιακά στην κανονικότητα, ο δείκτης μειώνεται. Αντιθέτως, στη Μάλτα παρά τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης και την αύξηση του διαθέσιμου εισοδήματος ανά νοικοκυριό όπως φαίνεται σε προηγούμενο διάγραμμα, ο δείκτης φαίνεται να παρουσιάζει άνοδο.

Σε σύγκριση όμως με τις σκανδιναβικές χώρες οι οποίες ακολουθούν διαφορετικά μοντέλα οικονομικής ανάπτυξης και των οποίων ο συντελεστής ανισότητας δείχνει να κυμαίνεται στο 23%-26%, η Κύπρος βρίσκεται σε ψηλό ποσοστό εισοδηματικής ανισότητας. Για παράδειγμα, η Ισλανδία, χώρα που πέρασε την δική της μεγάλη τραπεζική κρίση, βλέπουμε να παρουσιάζει ποσοστό 24,1% το 2016 με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία της Eurostat, σε σχέση με την Κύπρο που την ίδια περίοδο βρισκόταν στο 32,1%.

Διάγραμμα 6 : Συντελεστής Gini

Πηγή: Eurostat: Gini coefficient of equivalised disposable income - EU-SILC survey/ilc_di12

3.4 Σύγκριση με διεθνή βιβλιογραφία

Η διεθνής βιβλιογραφία είναι εκτενής όσον αφορά την κρίση και τις εισοδηματικές ανισότητες που προκλήθηκαν είτε διατηρήθηκαν κατά την περίοδο που εξετάζουμε.

Μπορούμε να δούμε να παρουσιάζεται ξεκάθαρα από όλες τις αναφορές μια τάση αναγνώρισης των αιτιών που δημιουργούν τις εισοδηματικές ανισότητες. Εκεί που διαφοροποιείται η συζήτηση είναι στο πώς αυτές οι ανισότητες μπορούν να αντιμετωπιστούν.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο για παράδειγμα, σύμφωνα με την A. H. Laws, η εισοδηματική ανισότητα αντιμετωπίζεται με την αύξηση κατά καιρούς, του εθνικού

κατώτατου μισθού που δίνει την δυνατότητα στους εργαζόμενους στα κατώτερα εισοδηματικά στρώματα να αυξήσουν τα εισοδήματά τους. Παράλληλα οι μεταβολές στα ποσοστά της ανεργίας είναι σχεδόν μηδενικές ενώ ταυτόχρονα, αυξάνεται η διάθεση για αναζήτηση εργασίας (Laws H. A., 2019).

Βέβαια σε αντιδιαστολή με τα πιο πάνω οι Lee D. και Saez E. (2008) υποστηρίζουν ότι μια μεταρρύθμιση του εθνικού κατώτατου μισθού σε ένα πλαίσιο όπου το κράτος έχει ήδη προβεί σε φορολόγηση με σκοπό την αναδιανομή του εισοδήματος από τα ψηλά εισοδηματικά στρώματα προς τα χαμηλά, μπορεί να αυξήσει τόσο την ανεργία, αλλά και το κόστος στην αγορά προϊόντων με αποτέλεσμα τελεσίδικα, εκτός της αύξησης της ανεργίας, να επηρεάζεται και η αγοραστική δύναμη των οικογενειών με χαμηλότερα εισοδήματα (Lee D., Saez E., 2008).

Επίσης ερευνητές σχολιάζουν την ανάπτυξη των ανισοτήτων υποστηρίζοντας ότι τα σοκ στην αγορά μπορεί να προκαλέσουν μια τάση ευαισθησίας (συγκράτησης της αγοραστικής έλξης) ως προς την τιμή των προϊόντων, που παρουσιάζεται είτε από μια πιθανή οικονομική κρίση, είτε και λόγω μιας περαιτέρω ανάπτυξης των διαδικτυακών τεχνολογιών. Η εμπειρική μελέτη των Matias Cortes G. και Tschopp J. (2016) για την περίοδο 1999-2016 σε 14 χώρες της Ευρώπης, αποδεικνύει αυτή την σχέση του συγκεντρωτισμού της αγοραστικής διάθεσης και της εισοδηματικής ανισότητας. Όταν η αγορά περνά μια περίοδο συγκεντρωτισμού, τότε ο αγοραστής αναζητά τις φθηνότερες λύσεις στις καλύτερες τιμές οπότε, οι μεγάλες επιχειρήσεις ακολουθούν την τάση αυτή και επιβιώνουν, ενώ οι μικρές επιχειρήσεις κλείνουν εφόσον δεν μπορούν να λειτουργήσουν με χαμηλότερο κόστος, οπότε αυξάνεται ο αριθμός των ανέργων ενώ παράλληλα, οι μεγάλες επιχειρήσεις λόγω της αυξημένης ζήτησης προσλαμβάνουν εργαζόμενους με πιο χαμηλούς μισθούς, έτσι δημιουργείται πιο μεγάλο κενό μεταξύ των υψηλά αμειβόμενων εργατών και των χαμηλά αμειβόμενων (Matias Cortes G., Tschopp J., 2016).

Παράλληλα και σε σχέση με τα πιο πάνω, με μελέτη των Filandri M. και Struffolino E. (2018), που συμπεριλαμβάνει 31 ευρωπαϊκά κράτη (συμπεριλαμβανομένων και υπό ένταξη κρατών), παρατηρείται γενικότερα στην Ευρώπη να επιβεβαιώνεται η τάση για διεύρυνση των εισοδηματικών ανισοτήτων, ενώ ιδιαίτερα σε ότι αφορά τις γυναίκες παρουσιάζεται τάση αύξησης της μη οικειοθελούς ωρομίσθιας εργασίας. Συμπερασματικά, παρόλη την ρύθμιση και σταθεροποίηση του συντελεστή εισοδηματικής ανισότητας Gini, εντοπίζεται, σε εντονότερο βαθμό στις

γυναίκες, το φαινόμενο των «φτωχών εργαζομένων», δηλαδή εργαζομένων που εργάζονται με απολαβές κάτω από το όριο της φτώχειας (Filandri M., Struffolino E., 2018).

Κεφάλαιο 4

Συμπεράσματα και προτάσεις πολιτικής

4. Συμπεράσματα και προτάσεις πολιτικής

Η εμβάθυνση των εισοδηματικών ανισοτήτων αποτελεί κοινή παραδοχή όλων των θεσμών τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όσο και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Παρά το ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση σε σχέση με άλλες περιοχές όπως η Κίνα, οι ΗΠΑ και η Ρωσία έχει ένα πιο ήπιο ρυθμό διεύρυνσης των ανισοτήτων, αλλά και πιο μικρά ταυτόχρονα ποσοστά, δεν παύει από το να δείχνει μια τάση δυσχέρειας στο να μειώσει αυτά τα δεδομένα. Μέλος της Ευρώπης είναι και η Κύπρος, όπου πλην τις χρονιές 2013 – 2016 όπου είχαμε ραγδαία αύξηση των ανισοτήτων και μείωση των εισοδημάτων όπως παρουσιάζεται και στην παρούσα μελέτη, γενικά παρατηρούνται πανομοιότυπες τάσεις με τον μέσο όρο της υπόλοιπης Ευρώπης. Η διευρυμένη ανισότητα αποτελεί σύμφωνα με το Δ.Ν.Τ. πιθανή αιτία για δημιουργία περαιτέρω δυσκολιών στην οικονομία, ακόμα και αιτία για ξέσπασμα νέων κοινωνικοπολιτικών, οικονομικών κρίσεων και συγκρούσεων.

Η εισοδηματική ανισότητα στην Κύπρο έχει διευρυνθεί κατά την περίοδο 2013 – 2016 και η ραγδαία αύξηση αποδεικνύεται και μέσω του δείκτη Gini, αλλά και μέσω του ποσοστού κινδύνου φτώχειας. Μπορεί να παρατηρηθεί ιδιαίτερα με την αύξηση των ανισοτήτων μεταξύ της ηλικιακής ομάδας των νέων 18 – 24 ετών, αλλά, και των γυναικών στην ηλικιακή ομάδα 18 – 24 ετών, ως επίσης και των γυναικών στην ηλικιακή ομάδα 25 – 49 ετών, όπου οι εργασιακές ομάδες αυτές, φαίνεται να είναι πιο ευάλωτες κατά την περίοδο εμβάθυνσης και διεύρυνσης της κρίσης. Οι ομάδες αυτές αποτελούνται κυρίως, από νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας, ανειδίκευτους εργάτες, πτυχιούχους χωρίς προηγούμενη εργασιακή πείρα, ή και εργάτες σε χαμηλής ειδίκευσης εργασίες. Ξεκάθαρα διαφαίνεται το κυρίως πρόβλημα που επιδεινώνει την κατάσταση σ' αυτές τις εργασιακές ομάδες, να είναι η τάση διεύρυνσης των ευέλικτων

μορφών εργασίας που καταλαμβάνουν εξελικτικά μεγάλο ποσοστό της αγοράς εργασίας.

Οι ευέλικτες μορφές εργασίας φαίνεται να εμπίπτουν στην στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία, είχε ως σκοπό να βοηθήσει εκ πρώτης, στην ανάπτυξη της παραγωγικότητας σε επιχειρήσεις που είχαν ιδιαίτερες συνθήκες εργασίας, με διαφορετικές ανάγκες κατά τη διάρκεια της ημέρας, αλλά και να βοηθήσει ομάδες εργατών οι οποίες προτιμούν το ευέλικτο ωράριο ή την εργασία μερικής απασχόλησης, όπως αποτυπώνεται και στη στρατηγική της Λισαβώνας για τα εργασιακά. Επίσης, οι άτυπες ή ευέλικτες μορφές εργασίας έχουν στόχο να υποβοηθήσουν στην απορρόφηση των σοκ στην αγορά εργασίας σε περιόδους οικονομικών κρίσεων, ιδιαίτερα σε κράτη μέλη τα οποία αντιμετωπίζουν ή θα αντιμετωπίσουν ψηλούς ρυθμούς ανεργίας. Το ζήτημα που προκύπτει είναι ότι οι εργοδότες την περίοδο της κρίσης, τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όσο και στην Κύπρο, έχουν δείξει μια προτίμηση στις ευέλικτες μορφές εργασίας προσλαμβάνοντας νέους και νέες με πολύ χαμηλό ωρομίσθιο, αλλά και με ευέλικτα ωράρια με αποτέλεσμα την απότομη μείωση των απολαβών των κατώτερων εισοδηματικών στρωμάτων, όπως αποτυπώνεται και στην εξέλιξη του μέσου ισοδύναμου διαθέσιμου εισοδήματος ανά νοικοκυριό στην Κύπρο αρχικά, αλλά και στην ραγδαία διεύρυνση των ανισοτήτων. Είναι γεγονός ότι χωρίς ισχυρές συλλογικές συμβάσεις οι οποίες να καλύπτουν μεγάλο μέρος του ιδιωτικού τομέα όπως για παράδειγμα, στην Αυστρία, δεν θα μπορεί να περιοριστεί η προτίμηση της εργοδοτικής πλευράς στις ευέλικτες μορφές, έναντι των μόνιμων μορφών εργασίας.

Ιδιαίτερα σε περιόδους υψηλών ποσοστών ανεργίας, το ζήτημα αποτελεί ξεκάθαρα θέμα προσφοράς και ζήτησης όπου σε αντίθεση με τα προϊόντα, όταν υπάρχει ζήτηση για χίλιες θέσεις εργασίας και η προσφορά είναι για δέκα θέσεις εργασίας, τότε η κατάσταση θυμίζει περισσότερο σκηνές απ' το βιβλίο τα «Σταφύλια της Οργής» του Τζών Στάινμπεκ, όπου ο κόσμος συνωστιζόταν μέσα στα περιβόλια, κάτω από τον καυτό ήλιο, για να μαζέψει χιλιάδες τόνους φρούτων και να πάρει ψίχουλα που θα του έφταναν ίσα ίσα για λίγες μέρες. Ακριβώς εδώ, είναι που ένα σύγχρονο ευρωπαϊκό κράτος οφείλει να παρεμβαίνει και να θεσπίζει νομοθεσίες όπως ο εθνικός κατώτατος μισθός, που να διασφαλίζουν το απαραίτητο εισοδηματικό επίπεδο των πολιτών του, αλλά και των επιχειρήσεων. Οι ανειδίκευτοι εργάτες και οι εργάτες χωρίς διαπραγματευτική δύναμη, οι νεαροί κι οι νεαρές χωρίς προηγούμενη επαγγελματική πείρα, οι εργάτες σε χαμηλής ειδίκευσης πόστα, δουλεύουν σήμερα υπό

την μορφή ευέλικτων μορφών εργασίας με μειωμένες απολαβές, ακόμα και σε τομείς του ίδιου του κράτους, μέσω της ολοένα αυξανόμενης χρήσης της αγοράς υπηρεσιών.

Είναι βέβαια καταγεγραμμένη η άποψη των εκπροσώπων των ιδιωτών εργοδοτών ότι τα διευρυμένα δικαιώματα των εργαζομένων του δημόσιου τομέα είναι αυτά, που συντείνουν στην διεύρυνση και συντήρηση του χάσματος των ανισοτήτων, καθώς και ότι αυτά επιβαρύνουν τα δημοσιονομικά με αποτέλεσμα να μειώνουν την ικανότητα του κράτους για αναπτυξιακής μορφής επενδύσεις. Ιδιαίτερα όσον αφορά στο πρώτο σκέλος, γίνεται πλέον ξεκάθαρο μέσα από εμπειρικές μελέτες ότι παρά τις παγοποιήσεις των μισθών και αργότερα τις περικοπές κατά την περίοδο κρίσης, αυτό δεν συνέτεινε στην μείωση των ανισοτήτων, ούτε και τις επιβράδυνε. Τουναντίον, παρατηρείται μάλλον, ακριβώς εξαιτίας αυτού του γεγονότος, μια περαιτέρω διεύρυνση των ανισοτήτων, καθώς και μείωση του μέσου όρου του ισοδύναμου των εισοδημάτων ανά νοικοκυριό.

Με την σημαντική μεταρρύθμιση του ΕΕΕ του 2014, έγινε προσπάθεια να δοθούν λύσεις στο πρόβλημα κατανομής εισοδημάτων των μακροχρόνια άνεργων, των ατόμων με ειδικές συνθήκες διαβίωσης, καθώς και των συνταξιούχων, αφήνοντας όμως έξω τους νέους μέχρι 28 ετών, ανάμεσα στους οποίους τα ποσοστά ανεργίας έφταναν το 2013 το 32.7%. Αυτό έγινε λόγω της επικράτησης της άποψης ότι επειδή διέμεναν σύμφωνα με έρευνες στα σπίτια των γονέων τους από επιλογή, συντηρούνταν αυτόματα από τους γονείς τους, άποψη που φαίνεται να λησμονεί την αύξηση των εξόδων των ίδιων των γονέων. Αυτό ανάγκασε τους νέους οι οποίοι εντάχθηκαν στην αγορά εργασίας να αποδεχτούν δυσμενείς προς αυτούς όρους εργασίας. Βέβαια είναι αποδεκτό ότι αποτελεί ένα πιο σύγχρονο σύστημα από τον προηγούμενο νόμο, το οποίο με περαιτέρω μεταρρυθμίσεις μπορεί να καταστεί δικαιότερο, ενώ μπορεί να αποδώσει ακόμα καλύτερα, προστατεύοντας και τους νέους μέσω συγκεκριμένων, πιο εξελιγμένων προγραμμάτων, παρόμοιων με αυτά που ήδη υπάρχουν, είτε μέσω του ΕΕΕ, ή άλλων υπηρεσιών και προγραμμάτων, με σκοπό την στήριξη για απόκτηση εμπειρίας, την ανάπτυξη δεξιοτήτων, την επιδότηση επιτοκίων δανείων ή ενοικίων, την ανάπτυξη κρατικών διαμερισμάτων ή κατοικιών, ώστε οι νέοι να προσφεύγουν γρηγορότερα στην ανεξαρτητοποίηση από τις οικογένειες τους και να πολλαπλασιάζονται τα κίνητρα τους για καλύτερες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης, αλλά και συνάμα, να αυξάνεται η κινητικότητα στην αγορά, ιδιαίτερα από ιδίους εσωτερικούς πόρους σε περιόδους κρίσης. Πολλά προγράμματα από το υπουργείο

εργασίας είχαν παρουσιαστεί κατά καιρούς με σκοπό την κατάρτιση, την εξειδίκευση και την απόκτηση εμπειρίας, αλλά όλα είχαν χρονικούς περιορισμούς περί των έξι μηνών, και πολλά άλλα είχαν να κάνουν με ανειδίκευτους εργάτες αλλά δεν αποζημίωναν την συμμετοχή σε αυτά. Με τους προτεινόμενους τρόπους θα μπορούν να στηριχθούν δικαιότερα από το ΕΕΕ και με καλύτερο τρόπο, όσοι κρίνεται αναγκαίο να στηριχθούν, ενώ θα μειωθεί και η παραμονή τους στο σύστημα ως λήπτες δημοσίου βοηθήματος.

Η άνοδος της εισοδηματικής ανισότητας, καθώς και η μείωση των ποσοστών κινδύνου φτώχειας, παράλληλα με την ανάκαμψη του μέσου εισοδήματος ανά νοικοκυριό, εμφανίζονται κατά την περίοδο 2016 – 2018. Τα στατιστικά δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν για τους σκοπούς της μελέτης, δεν μπορεί να υποστηριχθεί ότι καταγράφουν πλήρη αντιστροφή τους κλίματος, παρά μια σταθεροποίηση και οριζοντιοποίηση της γραμμής προς καλύτερα δεδομένα, όπως συμβαίνει και με τους ρυθμούς της Ευρώπης των 27 χωρών. Το γεγονός αυτό παραπέμπει στην αναγκαιότητα νέων μεταρρυθμίσεων οι οποίες να μπορούν δυνητικά να αντιστρέψουν το κλίμα και να εξασφαλίσουν καλύτερες και πιο ήπιες συνθήκες σε μια νέα περίοδο κρίσης.

Σημαντικότερη μεταρρύθμιση που θα μπορούσε να βελτιώσει τους δείκτες είναι η θέσπιση εθνικού κατώτατου μισθού. Αυτοί που διαφωνούν με τον εθνικό κατώτατο μισθό, προβάλλουν προβλήματα σε περίπτωση επιβολής του, τα οποία έχουν να κάνουν με την αύξηση της ανεργίας και τη δυσκολία ένταξης στην αγορά των ανειδίκευτων εργατών. Η θέσπιση ενός πολύ ψηλού κατώτατου μισθού ασφαλώς και μπορεί, ίσως, να φέρει αρνητικά αποτελέσματα σε σχέση με τους ρυθμούς ανεργίας αλλά, η θέσπιση ενός εθνικού κατώτατου μισθού που θα είναι καλά μελετημένος και θα λαμβάνει υπόψη ξεκάθαρα την παραγωγικότητα και τις δυνατότητες της εργοδοσίας, τότε μόνο βελτιστοποίηση της κατάστασης μπορεί να παρουσιάσει ως αποτέλεσμα. Σύμφωνα με μελέτες, ο εθνικός κατώτατος μισθός στο Ηνωμένο Βασίλειο που θεσπίστηκε το 2009 και μετρά σήμερα 20 χρόνια εφαρμογής βοήθησε στην αύξηση των απολαβών των χαμηλότερων εισοδημάτων, επιφέροντας και έμμεση ή άμεση αύξηση των μισθών των άλλων εισοδηματικών κατηγοριών. Ο εθνικός κατώτατος μισθός, αποτελεί ξεκάθαρα στρατηγική την οποία η ίδια η πρόεδρος της ευρωπαϊκής επιτροπής έχει αποφασίσει προσωπικά να προωθήσει, ώστε κάθε ευρωπαίος εργαζόμενος να νιώθει την ασφάλεια αυτής της μεταρρύθμισης. Ο θεσπισμένος εθνικός κατώτατος μισθός θα μπορεί να

αποτελέσει ένα σημαντικό εργαλείο το οποίο σε περίοδο κρίσης θα λειτουργήσει σαν ανασταλτικός παράγοντας, εναντίον της μεγάλης μείωσης των εισοδημάτων των εργατών στον ιδιωτικό τομέα, καθώς και της αύξησης των εισοδηματικών ανισοτήτων οι οποίες εμφανίζονται από την συρρίκνωση των απολαβών ιδιαίτερα των χαμηλών εισοδηματικών στρωμάτων. Βέβαια στην Κύπρο βλέπουμε αυτή η μεταρρύθμιση να έχει τροχοδρομηθεί και να είναι έτοιμα τα κοινοβουλευτικά κόμματα να μπουν σε κοινοβουλευτικές συζητήσεις για το θέμα, ενώ ο ίδιος ο πρόεδρος της κυπριακής Δημοκρατίας καθώς και η υπουργός εργασίας έχουν αναφέρει ότι θα μπορούσε να θεσπιστεί ο εθνικός κατώτατος μισθός, μόνο σε συνθήκες πλήρους απασχόλησης, όταν η ανεργία υποχωρήσει κάτω από το 5%.

Στην παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή ενδεχομένως να αποτελεί μειονέκτημα η απουσία διενέργειας οικονομετρικής μελέτης η οποία θα συνέβαλλε στην εξαγωγή συμπερασμάτων, καθώς και η εξαίρεση συγκεκριμένων ηλικιακών ομάδων των οποίων επίσης, επηρεάστηκαν τα εισοδήματα από την κρίση, όπως οι συνταξιούχοι και οι εργαζόμενοι πέραν των 50 ετών, που σε αρκετές περιπτώσεις έμειναν εκτός αγοράς εργασίας μετά την οικονομική κρίση. Εμβάθυνση στις απολαβές των Κυπρίων ανά επάγγελμα θα μπορούσε επίσης, να οδηγήσει σε χρήσιμα συμπεράσματα για τους τομείς στους οποίους υπάρχει διεύρυνση των εισοδηματικών ανισοτήτων και μείωση των εισοδημάτων και για τα επαγγέλματα στα οποία αναπτύσσονται περισσότερο οι ευέλικτες μορφές εργασίας. Επιπρόσθετα, τη μελέτη θα ενίσχυε περαιτέρω η ένταξη στη σύγκριση χωρών πέραν της Μάλτας, οι οποίες είχαν επίσης ενταχθεί σε πρόγραμμα στήριξης, όπως η Ελλάδα, η Ιρλανδία και η Πορτογαλία. Θα μπορούσε ακόμα, να μελετηθεί διεξοδικά το μοντέλο της Ισλανδίας, μιας χώρας που πέρασε παρόμοια με την Κύπρο τραπεζική κρίση, αλλά βρισκόταν εκτός ευρωζώνης, οπότε αντιμετώπισε πολύ διαφορετικά την κρίση. Επίσης, θα μπορούσαμε να εξετάσουμε τα μοντέλα οικονομιών βόρειων χωρών όπως η Δανία, η Σουηδία και η Νορβηγία, αναφορικά με το πώς αντέδρασαν στην κρίση σε σχέση με τα εισοδήματα των εργαζομένων.

Σημαντικό για το μέλλον, θα ήταν να παρουσιαστούν πιο ενδελεχώς οι απολαβές των εργαζομένων στην Κύπρο ανά επάγγελμα, το πώς επηρεάστηκαν και για ποιους λόγους, ως επίσης και το πώς επηρεάστηκε η παραγωγικότητα και η ποιότητα του τελικού προϊόντος της εργασίας τους. Ενδιαφέρον θα είχε επίσης, μια εξειδικευμένη μελέτη για τον εθνικό κατώτατο μισθό στην Κύπρο που να υπολογίζει τις επιπτώσεις που θα είχε στην οικονομία αναλόγως του μεγέθους του.

5. Παράρτημα

Πίνακες στοιχείων

5. Παράρτημα - Πίνακες Στοιχείων

Πίνακας 1: Στοιχεία μέσου διαθέσιμου εισοδήματος ανά νοικοκυριό

ΕΤΗ	Μ. Ι. Δ. Ε. Κύπρος	Μ. Ι. Δ. Ε. Ε.Ε. 27	Μ. Ι. Δ. Ε. Μάλτα
2007	€16,014	€13,898	€9,304
2008	€16,024	€14,599	€10,009
2009	€16,451	€14,802	€10,503
2010	€16,180	€14,941	€10,435
2011	€16,990	€15,062	€10,862
2012	€16,927	€15,556	€11,449
2013	€15,538	€15,873	€12,043
2014	€14,400	€15,895	€12,808
2015	€13,793	€16,253	€13,551
2016	€14,020	€16,652	€13,617
2017	€14,497	€16,652	€14,522
2018	€15,336	€17,556	€14,781

Πίνακας 2: Συνολικό Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας για Ηλικιακή Ομάδα 18-24 ετών

ΕΤΗ	ΚΥΠΡΟΣ ΣΥΝΟΛΟ 18-24	Ε.Ε.-27 ΣΥΝΟΛΟ 18-24	ΜΑΛΤΑ ΣΥΝΟΛΟ 18-24
2007	8.7	20.1	9.6
2008	11.8	19.9	7.8
2009	10.5	20.1	9.3
2010	11	21.3	11.8
2011	11.6	21.6	13.2
2012	11.2	23	12.5
2013	15.7	22.6	11.5
2014	12.6	23.7	10.4
2015	17.2	23.9	10.5
2016	16.5	23.4	13.8
2017	15	22.6	14.5
2018	13	22.8	12

Πίνακας 3: Συνολικό Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας Ηλικιακή ομάδα 25-49 ετών

ΕΤΗ	ΚΥΠΡΟΣ ΣΥΝΟΛΟ 25-49	Ε.Ε.-27 ΣΥΝΟΛΟ 25-49	ΜΑΛΤΑ ΣΥΝΟΛΟ 25-49
2007	10.3	14.2	11.9
2008	9.9	14.1	11.4
2009	9.4	14.3	12.2
2010	10.9	14.9	13.4
2011	11.1	15.4	13.3
2012	12.6	15.6	12.9
2013	14.6	15.7	14.4
2014	13.2	16.4	13.7
2015	16	16.3	13.9
2016	14.5	16.2	12.3
2017	14.1	15.5	11.9
2018	13.4	15.4	11.9

Πίνακας 4: Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας ανά Φύλο και Ηλ. ομάδα 18-24 ετών

ΕΤΗ	ΚΥΠΡΟΣ ΑΝΔΡΕΣ 18-24	ΚΥΠΡΟΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ 18-24	Ε.Ε.-27 ΑΝΔΡΕΣ 18-24	Ε.Ε.-27 ΓΥΝΑΙΚΕΣ 18-24	ΜΑΛΤΑ ΑΝΔΡΕΣ 18-24	ΜΑΛΤΑ ΓΥΝΑΙΚΕΣ 18-24
2007	7.9	9.6	18.9	21.3	9.6	9.6
2008	11.4	12.2	18.6	21.3	7.5	8.1
2009	10.3	10.7	18.8	21.4	9.4	9.1
2010	12.4	9.6	20.1	22.5	10.9	12.8
2011	10.2	13	19.8	23.5	11.6	14.8
2012	9.8	12.7	22.2	24	11.8	13.2
2013	14.5	16.8	21.9	23.4	9.3	13.6
2014	13.3	11.8	22.4	25	9.4	11.5
2015	16.5	18	23.2	24.8	10.8	10.1
2016	16.3	16.7	22.2	24.6	16.9	10.5
2017	16	13.9	21.6	23.7	16	11.1
2018	13.9	12.2	21.2	24.6	16	7.7

Πίνακας 5: Ποσοστό Κινδύνου Φτώχειας ανά Φύλο και Ηλικιακή ομάδα 25-49

ΕΤΗ	ΚΥΠΡΟΣ ΑΝΔΡΕΣ 25-49	ΚΥΠΡΟΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ 25-49	Ε.Ε.-27 ΑΝΔΡΕΣ 25-49	Ε.Ε.-27 ΓΥΝΑΙΚΕΣ 25-49	ΜΑΛΤΑ ΑΝΔΡΕΣ 25- 49	ΜΑΛΤΑ ΓΥΝΑΙΚΕΣ 25-49
2007	8.7	11.8	13.5	14.9	10.3	13.6
2008	8.7	11.1	13.5	14.8	9.4	13.5
2009	8	10.8	13.7	14.9	10.5	13.9
2010	9	12.7	14.3	15.6	11.2	15.7
2011	9.5	12.6	14.8	16	11.3	15.5
2012	11.1	13.9	15	16.2	11.2	14.6
2013	13.9	15.2	15.2	16.2	13.3	15.6
2014	12.5	13.8	15.9	16.9	12.7	14.9
2015	16.1	16	15.9	16.6	13.2	14.7
2016	13.6	15.4	15.7	16.8	12.1	12.5
2017	12.8	15.2	14.7	16.3	11.1	12.9
2018	12.8	14	14.7	16	9.8	14.4

Πίνακας 6: Συντελεστής Gini

ΕΤΗ	ΚΥΠΡΟΣ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ Ε.Ε. 27	ΜΑΛΤΑ
2007	29.8	30.6	26.3
2008	29	31	28.1
2009	29.5	30.6	27.4
2010	30.1	30.5	28.6
2011	29.2	30.8	27.2
2012	31	30.5	27.1
2013	32.4	30.5	28
2014	34.8	31	27.7
2015	33.6	31	28.1
2016	32.1	30.8	28.6
2017	30.8	30.6	28.2
2018	29.1	30.8	28.7

Βιβλιογραφία

Ανδρέου Μ. & Πασιαρδής Π. (2009) *Εισοδηματική Ανισότητα, Φτώχεια και η Επίδραση της Μεταρρύθμισης των Συντάξεων*, Κύπρος: Πανεπιστήμιο Κύπρου, Κέντρο Οικονομικών Ερευνών

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2016) Θεματικό Ενημερωτικό Δελτίο Ευρωπαϊκού Εξαμήνου: Κοινωνική Ένταξη

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester-thematic-factsheet-social-inclusion_el.pdf

Alvaredo F., Chancel L., Piketty T., Saez E. & Zucman G. (2018) *World Inequality Report 2018, Executive Summary*, World Inequality Lab

Atkinson B. A. (2015) *Inequality: What can be done*, Cambridge: Harvard University Press

Aumayr – Pintar C. (2019) *Industrial Relations: To Have or Have Not: A Statutory Minimum Wage*

<https://www.eurofound.europa.eu/publications/article/2019/to-have-or-have-not-a-statutory-minimum-wage> [5.04.2020]

Aumayr- Pintar C., Rasche M., Vacas C. (2019) *Industrial Relations: Minimum Wages in 2019: Annual Review*, Luxemburg: European Foundation For The Improvement of Living & Working Conditions

Broughton A., Billetta I. & Kullander M. (2010) *Flexible Forms of Work: “Very Atypical” Contractual Arrangements”*

<https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2010/flexible-forms-of-work-very-atypical-contractual-arrangements> [5.04.2020]

Cabrita J., Vanderleyden J., Biletta I. & Gerstenberger B. (2020) *Working Conditions: Gender Equality At Work*, Luxemburg: European Foundation For The Improvement of Living & Working Conditions

Dias Da Silva A. & Turrini A. (2015) *Precarious and less well-paid? Wage differences between permanent and fixed-term contracts across the EU countries*, Brussels: European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs

Dreger C., López-Bazo E., Ramos R., Royuela V. & Suriñach J. (2015) *Wage and Income Inequality in European Union*, Brussels: European Parliament, Directorate General for Internal Policies

Hofmann H., Zuckerstätter S. (2019) *Living wages: a reasonable goal or a surrender of minimum wages? An Austrian perspective*, Wien: European Trade Union Institute

Kampelmann S., Garnero A. and Rycx F. (2015) *Minimum Wages in Europe: Does the Diversity of Systems Lead to a Diversity of Outcomes?*, Brussels: European Trade Union Institute

Koutsambelas C. (2018) *Measuring the permanent – temporary wage gap in Cyprus*, Cyprus: University of Cyprus Economics Research Center.

Koutsambelas C. (2017) *Non-standard Employment in Cyprus: Trends and Policy Responses*, Cyprus: University of Cyprus Economics Research Center.

Koutsambelas C. (2016) *The Cypriot GMI Scheme and Comparisons with Other European Countries*, Cyprus: University of Cyprus Economics Research Center.

Laws A. H. (2019) *Inequality in Labour Markets*, Cambridge: University of Cambridge Faculty of Economics

Lee D. & Saez E. (2008) *Optimal Minimum Wage Policy in Competitive Labor Markets*, Cambridge: National Bureau of Economics

Matias Cortes G. , Tschopp J. (2020) *Rising Concentration and Wage Inequality*, Bern: Universitat Bern

Michael M. & Christofides N. L. (2018) *The Impact of Austerity Measures on the Public-Private Sector Wage Gap in Europe*, Cyprus: University of Cyprus Economics Research Center

Ostry D. J., Loungani P., Furceri D. (2016) *Neoliberalism: Oversold?*, Finance And Development, Vol. 53, June 2016, 38-41, IMF

Piketty T. (2014) *Το Κεφάλαιο τον 21^ο αιώνα*, Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις

Sutch R. (2010) *The Unexpected Long Run Impact of the Minimum Wage: An Educational Cascade*, Cambridge: National Bureau of Economic Research

Stockwatch, (2013) *Οδυνηρή Συμφωνία στο Eurogroup*, Stockwatch <https://www.stockwatch.com.cy/el/article/oikonomia/odyniri-symfonia-sto-eurogroup>

Stockwatch, (2012) *Επίσημη Αίτηση για Ένταξη στον Μηχανισμό*, Stockwatch <https://www.stockwatch.com.cy/el/article/dimosionomika-trapezes/episimi-aitisi-gia-entaxi-sto-mihanismo>

Soumeli E. (2009) *Cyprus: Wage Formation* <https://www.eurofound.europa.eu/publications/report/2009/cyprus-wage-formation>

Vacas-Soriano C. & Fernández - Macías E. (2017) *Europe's Shrinking Middle Class* <https://www.eurofound.europa.eu/publications/blog/europes-shrinking-middle-class>

Filandri M., Struffolino E. (2018) *Individual and household in-work poverty in Europe: Understanding the role of labor market characteristics, European Societies*. Vol. 21, p.p.130–157, United Kingdom: Routledge Taylor & Francis

